

Časopis Společnosti Přátel Starožitnosti Českých v Praze.

Roč. XIV. = 1906. = Číslo 1.

Redaktor: Dr. J. V. Šimák.

Obsah:

A. B. Černý: Našemu starostovi k prvnímu desítileti. (S podob.) — Dr. Jar. Demel: Jaromír Čelakovský. (S podob.) — Dr. Jindř. Matiegka: Jan A. Voldrich. (S podob.) — Dr. Fr. X. Harlas: Dve skleněných pohárn z XV. stol. (S tab.) — Mik. Jv. Veselovskij: Domnělé „kamenné baby“. (Se 3 obr.) — Jan Emler: Ochrana českých památek a krás přírodních. — Ze Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Příloha:

Jos. Braniš: Svatá Koruna. (Strana 65.—80., tab. XI.)

Tabulky VII.—X. budou připojeny
k číslům následujícím!

W Praze: A. 1906.

Reprodukovati obrazy jak z »Časopisu« tak i ze znakové přílohy, nebo použiti jich jakkoliv, jest dovoleno, jestliže svolí správní výbor Společnosti. Čerpá-li kdo z časti slovesné, uved vždy doslovne úplný název »Časopisu«. — Za obsah článků odpovídají spisovatelé sami. Zprávy ze Společnosti nespadají v pravomoc redakční.

Články a věbec příspěvky pro »Časopis« budtež zaslány redaktoru Dru J. V. Šimákovi, v Praze II., Tyršova ul. 6.

Odmitáme články, jež byly dříve zaslány redakci jiné.

Rukopisů nevracíme.

Nestačíme upozorňovat na oznámení, otištěná na všech stranách obálky. Tam naleznou se odpovědi na četné stálé dotazy; nelze jinak odpovídat na ně, neboť zvláštní vyřizování jich zabírá mnoho času pracím důležitějším.

Doporučujeme P. T. členům tyto publikace:

Malá Strana a problem jejího upravení.

Napsal Dr. Luboš Jeřábek. Úvodní slovo: »Jde o naší

čest...« napsal Dr. Boh. Franta. Se 4 obr. Cena 1 K 60 h, členům 1 K 20 h, poštou 1 K 30 h.

Chrám a věže svatovítské. Slovo ke sporné otázce. Napsal Dr. Luboš Jeřábek. Cena 30 h, poštou 35 h.

Dějiny města Volyně na Prácheňsku. Sepsal Frant. Teplý. Se 23 vyoibr. Cena 5 K, členům 2 K 30 h.

Obraz minulosti starožitného města Prachatic.

Napsal Frant. Jos. Sláma, doplnil a upravil Vinc. Sofferle. S 11 obrazy. Cena 2 K 40 h, členům za 1 K, poštou 1 K 20 h.

Spis Slámův, vydaný Českou besedou v Prachaticích, podává pěkně dějiny městské, i doporučujeme jej tím spíše, poněvadž peníz za každý prodaný výtisk přispěje na posílení naší menšiny v Prachaticích.

Veškerý objednávky vyřizuje jen tenkrát, je-li obnos včetně poštovného zaslán napřed, pokladník Č. Kušta, c. k. fin. komisař v Praze-III., Ulice k mostu, 6 n.

Ve dnech 3. a 4. června 1906

koná Společnost při výkladu p. prof. Jos. Braniše výlet na

Rožemberk, Vyšší Brod, Certovy proudy a do Lučovic.

Přihlášky účastníků do 1. června jednateli A. B. Černému, Praha-I., Na Perštýně, 6.

Nasemu milému jednášeli
pr. J. B. Černému, věnuje Jan Herain

-Svoboda & Štěpánek

1896 - 23. května - 1906

54 124
18

Našemu starostovi k prvému desíti letí.

Můj milý pane starosto !

Kdykoli jdu Královskou oborou kolem výstaviště, vždy při vzpomínce na výstavu národopisnou ožíví mi dvé vzpomínek na Vás.

Tam v útulném zákoutí výstavním pomáhal Jste vytvářeti starý obraz rynečku na Starém Městě Pražském; byl lákavý tak, že my „Staropražané“, při potulce výstavou toho koutku nikdy jsme nevynechali.

Druhá vzpomínka náleží dnes už historii Společnosti; jest v ní listem nejhezčím, jehož budoucí historik Společnosti přehlédnouti nemůže. Listem tím jste Vy, milý starosto, a nevíte, kterak Vaše desíti letí starostenské souvisí s výstavou ?

Slíbil jsem sice kdysi ve slabé chvíli, že napíši tu naši historii, ale doufám, že slib bude se mne sňat. Omlouvají mne důvody, jež byly příčinou, že po smrti Vašeho předchůdce, Jana Zeyera, neuveřejnil jsem jeho vzpomínku na vznik našeho „Časopisu“.

Ale přes to přece dnes z naší minulosti vybírám malinkou kapitolu. Jsou věci, jež soukromým rázem svým vymýkají se zápisům „úředním“; nesrovnaná a neumělá vzpomínka moje náleží k nim.

Dne 17. července 1895 byl vlahý letní večer; my, členové pražští a dva z venkova, šli jsme s Vámi na výstaviště. Tam na rynečku napjatě poslouchali jsme Váš výklad, který domek a kterak asi vypadal, co bylo tu zbudováno po pravdě a co — z nedostatku pramenů — bylo „příbásněno“.

Účastníci různo se rozešli, my dva jsme osaměli. Svit měsíce už obestíral pohádku — výstavu; jasnou, tichou nocí jsem Vás doprovázela.

Hovořili jsme o věcech spolkových, příjemných i nevábných. Nenápadně — nikoliv bez úmyslu — toužil jsem věděti, přijal-li byste někdy úřad starosty. Podivil Jste se této otázce a ptal se mne, co přivedlo mi ji.

„Ptám se jen proto, poněvadž změna může nastati z nenadání a my nepřipraveni být nemůžeme. Zeyer ani neresignoval, aniž mi projevil přání, že by úřad složil“ — to byla má odpověď.

Namítl Jste, že Vás příliš poutá povinnost i práce vlastní, i že byste sotva mohl vyhověti.

Ale rozhodně Jste mé skrývané přání nezamítl; byl jsem s Vaší odpovědí zcela spokojen.

Mimo očekávání za necelý rok splnilo se, o čem hovořili jsme 17. července 1895.

Zeyer, donucen soukromými poměry, vzdal se všude a všech čestných hodností; starostenství u nás listem ze dne 10. května 1896. Svolali jsme honem sněm svůj, mimořádnou schůzi valnou, na 23. května 1896, aby vykonala volbu starosty. Užívali jsme tehdy místo „Merkuru“ ve Fuchsově domě na Václavském náměstí.

Večer, chvíli před valnou schůzí, zastavil mne na schodech přítel Dr. Boh. Matějka (ted professor při české universitě) a ptal se: „Poslouchej, koho budete volit?“

„Měl bys vědět, že — jak rozumí se samo sebou — jenom Heraina“, odpověděl jsem krátce. — „No, dobře; ten je pro vás jako stvořen a bez takového „kulturníka“ (kult. historika) byste toho moc nesvedli!“ — „To vím taky!“ — odvětil jsem se smíchem a za malou poklonu, učiněnou tím ostatním členům výboru, poděkoval jsem příteli stisknutím ruky.

A byl Jste zvolen, milý náš starosta; upřímná radost plála ze zraků přítomných a hlučné Na zdar! zahřmělo místo.

Byl Jste už před tím náš — vždyť 9. prosince 1888 stáli jsme spolu u kolébky Společnosti, na jejíž prospěch pracoval Jste od jejího narození.

Starosta má starati se — doslovny slova toho význam byl Vám vodítkem vždy a ve všem. Staral Jste se a staráte se o Společnost vskutku otcovsky. V době zlé, bylo-li potřebí peněz, vždy opěl Jste se, aby byly hledány jinde; nejprve sám přispěl Jste obětovně

a výbor Vás jen násleoval. Teprve když byl učiněn počátek doma, směli jsme jít s prosbou jinam.

Pán z Roupova, který obětoval na oltář vlasti péro s přílbou, byl Vám — po právu — příkladem odstrašujícím.

Slo-li o přednášku, hned Jste uchystal něco z bohaté studnice svých vědomostí a místnost byla plna. Na výletech byl Jste vždy vítaným vykladačem, aniž Jste dovolil, aby Vám aspoň cestovné bylo nahraženo. Vaše snahy šly jen za dobrém pro Společnost — povím na Vás ještě něco: Dne 22. července 1894 konali jsme — po druhé — vycházku do Břevnova, k níž slíbil Jste výklad. Byli jsme již shromážděni u Karlova mostu o 2. hod. odp., když Váš pan bratr přispěchal s Vaším telegramem z Budějovic, kam Vás neočekávaně odvolala povinnost. Za to, že bez své viny slibu dostáti Jste nemohl, uložil Jste si 5 zl. pokuty a také Jste ji zaplatil!

Podal jsem tu jen rozletité, nesrovnané vzpomínky tak, jak mi v mysl vběhly, abych dokázal, že Společnost našla starostu, jaký má býti.

Odháníte, milý náš starosta, každou dobře zaslouženou chválu jako nekuřák dým cigaret; napsal bych ještě něco, čtu však ve Vaší duši: „Tohle všecko o mně, i s tím obrázkem, měl vyněchat; škoda na to místa, máme ho tak málo a mohlo tu být něco jiného!“

Vidět, že se nemýlím ? !

Ale Vaše práce jest ještě větší, vzrůstá a za skromného původce svého mluví sama a zřetelně.

Jest to literární činnost Vaše, ve způsobě svém ojedinělá.

Vy, syn chudého venkova, všecku lásku svou, vřelou a upřímnou, věnoval Jste Praze královské, té staré mati českých měst, s níž mnohý její vlastní syn rukou smělou strhává drahocenný, starobylý háv. Svými slovy při obrazech Jansových oživil Jste ji a vdechl řeč; kdo není hluch, dobře jí porozumí . . .

Zdá se mi, jako by dnes stará Praha všecka oživila a k Vám se skláněla. Skvělé obrazy z minulosti její jako vzdušné přeludy jdou kolem Vás: krví zbrocený Staroměstský rynk, bájemi opředený Vyšehrad, Menší Město Pražské s královskými Hradčany, jichž královskému významu nádherná fontána Jarošova už dávno dopěla píseň labutí . . . Před zraky vynořuje se i kaple sv. Lazara, jež před záhubou svou Vašimi slovy naposled ještě těžkou vznesla žalobu na srdce ledová, prázdná vznětu, citu, pochopení i rozumu. Blíží se mlhavé postavy všech, kteří budovali starou Prahu a šperky vzácné krásy ji vyšňorili. Hle — i hlavy korunované se tu zjevují : Karel,

otec vlasti, Vladislav II., Ferdinand I., naposled Rudolf II. Ten smutně jde, jako by tušil, že poklady tak těžce nastřádané budou rozváty po světě širém, ale ve vlasti že nezbude z nich ničeho ...

Za pány svorně jdou umělci slavní, domácí a cizí: Jiljí Sadeler s Hollarem, Brandl s Brokoffem, otcem i synem, Braun v průvodu sv. Luitgardy, oba Dientzenhoferové, Rainer se Skretou; však i horkokrevní Vlaši a umělcové jiných národů tísni se v zástupu. Všichni jdou Vás dnes pozdravit jako dobrého známého, který uznal krásnou práci jejich a bránil zkáze její. Ve skvělé skupině nechybí ovšem ani sympatický syn severu, Tycho Brahe, aby Vám vděčně stiskl ruku za lásku k řeſť a nskou a úzkostlivou péči o důstojný poslední útulek svůj. Velebný Dlabač v bílé sutaně rád plní úkol hofmistra a Vám, svému nástupci, představuje všechny slavné svěřence své.

Zašly přeludy, nastupuje skutečnost — a ta jistě uzná, že neúmornou prací svou přinesl Jste značný materiál k stavbě dějin umění v Čechách. Osvědčil Jste se jako vzorný starosta Společnosti, jež hrdě hlásí se k Vám a Vaší lásku splácí svou vděčností.

Dnes, u významný den prvého Vašeho starostenství desítiletí, po prvé — po 18 letech — Společnost používá práva svého a Vám prvnímu udílí čestné členství, hodnost nejvyšší. Ale tím Vašich zásluh vyčerpáno není.

Nedovedu si představiti Společnost bez „našeho Heraina“ a jistě že všichni sdílejí přání mé, aby tento svazek byl nerozlučný.

Buďte zdráv — a své Společnosti uchovejte všechnu vřelou lásku svou!

V Praze, 23. května 1906.

Váš

A. B. Černý.

Jaromír Čelakovský.

K šedesátým jeho narozeninám napsal JUDr. *Jaroslav Demel*.

V řadě významných jubileí vynikajících mužů českých, v poslední době slávených, přední místo zaujmají a pro čtenáře tohoto Časopisu největší zajímavost mají šedesáté narozeniny prof. Dra Jaromíra Čelakovského, které připadly na den 21. března r. 1906, a proto zde podávám stručný obraz jeho života i činnosti.

Jaromír Čelakovský, jeden z našich nejpřednějších dějepisců právních, s Hermenegildem Jirečkem spoluzakladatel právní historie české, jenž i za hranicemi si získal jméno nejlepšího zvuku

a jenž i v kruzích pečlivých o české památky jest osobou na nejvýše váženou a starším čtenářům tohoto Časopisu (z refer. o sjezdu českých archaeologů v Hoře Kutné z r. 1898 v VI. ročníku uveřejněného) dobré známou, narodil se dne 21. března 1846 ve Vratislaví, jako syn proslulého basníka „Růže stolisté“ Fr. Lad. Čelakovského, tehdy univ. professora ve Vratislaví. Již v 3. roce věku svého r. 1849, kdy otec jeho povolán na universitu pražskou, přišel do naší „zlaté metropole povltavské. Zde však záhy ztratil oba rodiče, dne 2. května 1852 matku Antonii, známou literárně pod pseudonymem „Bohuslava Rajska“ a dne 5. srpna téhož roku i otce. Opuštěného sirotka ujal se vlastní strýc jeho, advokát a universitní docent Dr. Josef Frič. Po ukončení gymnasiálních studií na tak zvaném „akademickém gymnasiu“ na Starém městě Pražském, kdež několik vynikajících professorů (Šohaj, Hansgirg, Zikmund, Zelený a Lepař) v srdce mladého studenta zaseli síme pozdější jeho zdárné činnosti, vstoupil r. 1865 na právnickou fakultu pražské university. — Doba jeho universitních studií byla velmi pohnutá; odehrávaly se v ní válka pruská r. 1866 i největší nás převrat státoprávní, utvoření dualismu rakousko-uherského v r. 1867. Čelakovský pilně se účastnil za studií universitních života spolkového, byl pilným členem „Sokola“ a zvláště „Akademického čtenářského spolku“, jehož byl napřed jednatelem a pak předsedou, i spolužakladatelem „Všechna“, a kromě toho byl činný žurnalisticky i literárně, přispívaje do Barákovy „Svobody“, do akad. almanachu „Ruchu“, Valečkova „Lumíra“ i „Květu“ veršem i prósou. Roku 1866 začal pracovati také v zem. archivu, kdež opisoval všeliké věci pro Palackého, později obstarával pro Gindelyho opisy z venkovských archivů, jmenovitě třeboňského a kutnohorského. Již tehdy pořídil si výtahy (regesta) z privilegií městských, netuše, že jich bude moci později použiti pro svou monumentální „Sbírku pramenů práva městského“. Pro Gindelyho pracoval také mnoho v deskách zemských, čímž nabyl zběhlosti ve čtení starých písemností, a uspořádal jako posluchač práv archiv kutnohorský s Petrem Veselským a Slaviborem Bráuerem. — Výtěžkem studií z archivu kutnohorského byla prvá práce Čelakovského z oboru právních dějin „Postavení vyslaných král. měst na českých sněmích a spor měst Hory Kutné, Plzně a Čes. Budějovic o přednost místa a hlasu na sněmě“, již uveřejnil jako právník 4. ročníku v „Časopisu Českého Musea“ r. 1869 a 1870 (též separátně). — Jako student agitoval Čelakovský, a to s úspěchem, při volbách do sboru obecních starších v Praze ve prospěch českých kandidátů. Přes čilé účastenství na životě veřejném a horlivou činnost literární chodil Čelakovský pilně do přednášek universitních, přilnuv zejména k prof. řím. práva Esmarchovi, od něhož při první státní zkoušce obdržel vyznamenání a jenž se též stal jeho příznivcem. Strýc Frič ho proto pobízel, aby pomýšlel na universitní docenturu z práva římského. Ve třetím a čtvrtém roce poslouchal již

české přednášky m. ř. prof. Randy z práva občanského, obchodního a směnečného, strýce Friče ze soudního řádu a prof. Gundlinga z trest. práva. — Též vykonal Čelakovský během svých studií větší cesty po Evropě, zejména cestoval r. 1867 delší čas po Německu, Belgii, Francii a Svýcarsku. V letech 1869—1871 odbyl rigorosa právnická a byl dne 23. března 1871 povyšen za doktora práv, takže v měsíci březnu letošního roku slavil nejen šedesáté narozeniny, nýbrž i 35 let doktorátu. Průmotorem jeho byl proslulý právní historik Jindřich Brunner.

Po odbyté promoci vstoupil Čelakovský do praxe u zemského soudu, kdež však nepobyl dlouho, neboť ještě téhož roku 1871 obdržel místo adjunkta při městském archivu pražském. Brzy na to pojal za manželku Marii Holou, dceru měšťana kutnohorského, a ježto skrovné služné adjunktské nestačilo na vedení domácnosti, vstoupil zároveň do redakce „Národních Listů“. Zabezpečiv si existenci a založiv vlastní rodinný krb, Čelakovský oddal se horlivější literární činnosti, o níž se zmíníme níže. Zároveň vrátil se k zamilované své myšlénce a připravoval se k docentuře z práva římského. Za tím účelem jal se konati studia o povaze právnických osob, o kteréž otázce 6 let studioval a obrovský materiál si nashromáždil. Ale čím více do věci vnikal, tím více nabýval přesvědčení, že na základě práva římského nedospěje k žádoucímu výsledku. Také právní dějepisci Stobbe a Gierke ho upozorňovali, že bude moci podati něco nového, jen prostuduje-li otázku tu ze stanoviska právních dějin, vyloží-li zejména vznik městských obcí, státu, státního jmění a všechny otázky, které s tím souvisí. Tak se stalo, že oslaveneck vstoupil na půdu právní historie české, kterou se ostatně zabýval již částečně dříve, a dal se do bádání o původu městské obce. Při tom dotkl se množství nových otázek, na př. kdo byl podkomoří, jaká byla jeho právomoc, jaký měl panovník český vliv na soudnictví městské atd. Na otázky tyto bylo mu hledati odpověď způsobem obtížným a zdlouhavým, a tak vznikla řada velmi cenných prací Čelakovského z oboru právní historie české, jež otázkami těmi se zabývaly a jež budou níže uvedeny; vedle toho pracoval ovšem horlivě i v jiných otázkách dějin právních a též v oboru platného práva nynějšího, zejména v oboru zákonodárství školského. — Takto důkladně vyzbrojen dosáhl konečně uskutečnění své zamilované myšlénnky, byv r. 1883 připuštěn za docenta dějin právních v zemích českých na nově zřízené české universitě v Praze, načež již po třech letech r. 1886 jmenován mimořádným professorem téhož předmětu, jakož i členem zkušební komisie, jakožto examinátor pro německé a rakouské dějiny říšské a právní. Roku 1892 stal se řádným professorem českých dějin právních, téhož roku jmenován byl druhým a r. 1896 po odchodu prof. Emlera prvním archivářem král. hlav. města Prahy. — Při tom stále pilně pracoval v domácích dějinách právních, pořídil také některé cenné edice a sbírky pramenů právních, přispívaje však

též pérem i slovem svým k řešení různých naléhavých otázek přítomnosti, zejména v oboru školství. Vědecká činnost Čelakovského došla uznání doma i za hranicemi. Byl r. 1887 jmenován mimořádným členem Král. české společnosti náuk, r. 1890 řádným členem České Akademie císaře Františka Josefa, r. 1887 povolán do historické kommisie zemské, od r. 1888 je členem vrchní redakce a redaktorem právnické části při Ottově Slovníku Náučném, od r. 1889 zasedá ve výboru Společnosti Musea království Českého, roku 1890 jmenován c. k. konservátorem III. sekce a po zřízení archivní rady jmenován členem této. Kromě toho byl jmenován čestným doktorem císařské university v Petrohradě, dopisujícím členem Institut de France (Académie des sciences morales et politiques) a Akademie Krakovské a zrovna v poslední době (29. ledna 1906) jmenován byl slovanským dobročinným spolkem ve Srédu v Bulharsku čestným členem pro zásluhy své o slovanskou historii právní.

Než vedle vědecké činnosti nezanedbával Čelakovský ani života veřejného a rozvinul i zde činnost bohatou a záslužnou, třebas význam její ustupoval před významem jeho činnosti vědecké do pozadí. Byl předně v letech r. 1871—1886 členem redakce „Národních Listů“, kamž napsal veliký počet cenných článků o školství, r. 1878 pak zvolen byl poslancem na zem. sněm království Českého za venkovské obce okresu Kutnohorského a Čáslavského, jež zastupoval až do r. 1890. Roku 1895 byl poprvé a r. 1901 podruhé zvolen do sněmu za města Vysoké Mýto, Skuč a Hlinsko. Působil tu zejména v oboru škol obecných, měšťanských, pokračovacích a jiných, v kteréž příčině kolik cenných návrhů podal, zejména též, co se týče organizace škol menšinových, bojuje rozhodně proti složení zemské školní rady krále Českého ve prospěch Němců a za rozdělení její v sekci českou a německou; zatím v letech 1879—1881 byl také poslancem říšským a zde mimo jiné zejména se horlivě zasazoval o povinnou návštěvu škol obecných do 14 let proti návrhům opačným, též měl tu přední účastenství v jednání, jehož výsledkem bylo rozdělení pražské university na českou a německou. Roku 1891 zvolen Čelakovský předsedou Ústřední Matice školské a rozvíjeje i zde působnost velmi blahodárnou, setrval v hodnosti té až do r. 1900, kdy valná hromada jej zvolila čestným členem. Koncem roku minulého a na počátku roku tohoto získal si platné zásluhy o utvoření „Svazu Osvětového“, ku kteréžto organisači, jež dle intencí zakladatelů má být důležitým činitelem při šíření osvěty v nejširších vrstvách našeho lidu, dal sám hlavní podnět.

Na konci podáme stručný přehled literární činnosti Čelakovského. — Literární práce jeho lze rozdělit na tyto skupiny:

1. vědecké práce z právnických dějin, k nimž náleží kromě uvedené již shora první práce Čelakovského ještě následující: a) práce dotýkající se přímo nebo nepřímo zřízení a práv měst-

ských: „O úřadu podkomořském v Čechách“ (ČČM.* 1877 a 1878), cenná práce líčící ve vývoji důležitého úřadu tohoto, jakéhosi ministerstva nad král. městy, závažný kus našich právních i kulturních dějin vůbec; „O soudní právomocnosti panovníka a jeho úředníků nad církevními korporeacemi a král. městy v Čechách“ (Pr. 1878, 1879), výtečná práce líčící velmi důkladně a názorně vývoj soudnictví nad lidmi poddanými na statcích vrchností duchovních až do dob josefinských a soudnictví v král. městech českých ve středověku, v tomto rámci však podávajíc vlastně celkový obraz středověké soudní organizace české vůbec; „Obnovování rad v královských městech v Čechách“ (ČČM. 1879, 1880); „Právo obce Pražské k řece Vltavě“ (Samosprávný Obzor 1882, též o sobě); „Pichmannovské paměti Pelhřimovské z r. 1691“ (PA. 1891); „Nástin dějin českého práva horního“ (OSN. 1896, též o sobě); „Kutná Hora“ (OSN. 1899); „Litoměřice“ (OSN. 1900); „O vývoji regálu horního“ (Pr. 1901); „Novější literatura o dějinách práva horního zvláště v zemích českých“ (SbVPSt. 1901); „O původu středověké ústavy městské“ (Almanach Čes. Akademie XIII. [1903]); „O začátcích ústav vních dějin Starého města Pražského“ (Pocta na oslavu 70letého jubilea Randova 1904, též francouzsky a rusky); „O středověkém radním zřízení městském v Německu“ (ČČM. 1904); „O středověkém radním zřízení v král. městech moravských“ (ČMM. 1905); — b) jiné práce z oboru právních dějin: „Sněm český z r. 1601“ (ČČM. 1871); „O vzniku patrimonálního soudnictví na statcích zádušních v Čechách“ (Zp. 1878, též o sobě); „Právo odúmrtné k zpupným statkům v Čechách“ (Pr. 1882, též o sobě, také něm.); „O domácích a cizích registrech, zvláště oregistrech českých a jiných rakouských dvorských kanceláří“ (Pr. 1890), znamenitý spis poctěný cenou Šetkovou, v níž pojednává se oregistrech české kanceláře i o král. kanceláři samé, dále o kanceláři české komory a kanceláři místodržitelské; „O deskách zemských a krajských v zemi české“ (OSN. 1905, též o sobě); „Soud komorní za krále Vladislava“ (Pr. 1895); „Cheb a Chebsko“ (OSN. 1897, též o sobě); „Příspěvky k dějinám židů v době Jagellonské“ (ČČM 1898); „Zestarších dějin kláštera Sedleckého“ (Zp. 1900); „Olomoucké biskup

*) Při citování časopisů neb sborníků, v nichž práce uveřejněny, užíváno těchto zkratky: ČČM = Časopis Českého Muzea, Pr = Právník, SbVPSt = Riegrův Sborník věd právních a státních, ČMM = Časopis Matice Moravské, OSN = Ottův Slovník naučný, Zp = Zprávy Král. české společnosti nauk, R = Rozpravy téže spol., O = Osvěta; kde není časopis ani sborník udán, vyšla práce samostatně v Praze. Letopočet v závorce značí rok vydání, římské číslo řadové ročník sborníku.

s t v í, O p a v s k o“ (OSN. 1901). Vedle těchto uvedených prací věnovaných jednotlivým otázkám právně historickým napsal soustavné, dílo věnované celému vývoji české právní historie pod názvem: „Po všechné právní dějině české“ I. vyd. v OSN. 1892, též o sobě, 2. vyd. od r. 1899 dosud nedokončené s 6 přílohami, z nichž dosud vyšlo 5: O deskách v zemích čes., Nástin vývoje čes. práva horního, Cheb a Chebsko, Soud komorní za krále Vladislava II., O vzniku a vývoji městského zřízení radního vůbec a v Čechách a na Moravě zvláště, trest to universitních přednášek Čelakovského o tomto předmětu, první celkové vyličení právních dějin českých speciellně.

2. *Vydání pramenů právních.* V čele těchto stojí monumen-tální dílo „Sbírka pramenů práva a městského království Českého (Codex juris municipalis regni Bohemiae)“, výsledek to mnohaleté neúmorné píle sběratelské i badatelské, obsahující obrovský materiál sebraný z četných městských a jiných archivů, z knih městských a jiných kopíářů, nalézajících se v nejrůznějších archivech a bibliothekách, z různých knih městských pamětí a privilegií i prostudováním všech před tím vyšlých publikací pramenů a dějin jednotlivých měst; z díla toho dosud vyšly: I. díl: Privilegia měst Pražských (1886) s úvodem pojednávajícím o vývoji městského práva a obecního zřízení měst pražských; II. díl: Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1225 až 1419 (1895), s úvodem o zakládání a vývoji zřízení městského v Čechách až do válek husitských. Připraven k tisku jest třetí svazek obsahující privilegia 48 měst z let 1420—1526. Po této „Sbírce“ nejdůležitější publikaci pramenů Čelakovským vydanou jsou „Registersoudukomor, ního“ z let 1471 až 1519 (AČ. VII.—XIII. a XIX. [1887—1901])—důležitý pramen pro dějiny tohoto soudu a českého soudnictví vůbec. K témtoto dvěma důležitým vydáním pramenů druží se ještě třetí neméně důležitá publikace: „Knížky nálezů soudu zemského a komorního z první polovice XVI. století“, sbírka to sestavená před shořením desk českých r. 1541 a obsahující v první části nálezy soudu zemského do r. 1528 a v druhé části nálezy soudu komorního od r. 1500; z první části lze částečně rekonstruovati shořelé zemské desky české před r. 1541 a doplňuje se tím namnoze publikace Emle-rova „Pozůstatky desk zemských království Českého“, druhou pak částí se doplňují namnoze zachovaná nám registra soudu komorního, ne-li jinak, již tím způsobem, že látka v registrech chronologicky uspořádaná zde systematicky se podává, při čemž ovšem právní zásady nálezů se uvádějí. K tomu se druží některé menší výpisu z pramenů, jako: Ze starých památek soudních (Pr. 1870 i 1871) a Výpis z register kanceláře hrabat Kladských z let 1472 až 1501 (AČ. VIII. a IX. [1888 a 1889]). Vedle toho zamýšlí Čelakovský vydati Sněmy české od r. 1500—1526, kte, rážto publikace by byla důležitým doplňkem „Sněmu českých“—

vydávaných zemským výborem krále Českého, jež teprvě r. 1526 počínají a poskytovala by nanejvýše cenný materiál historicko-právní pro dobu stavovské oligarchie šlechtické předcházející nastoupení Ferdinanda I. — K publikaci té má již obrovský materiál pohotově.

3. *Práce týkající se dějin pramenů či tak zvané zevnější historie právni:* „Výzkum v archivech země české“ (PA. 1876 a 1877); „O právních rukopisech města Litoměřic“ (ČČM. 1879); „Příspěvky k životopisu mistra Brikcího z Licska“ (ČČM. 1880); „O právech městských mistra Brikcího z Licska a o poměru jich k našim sbírkám právním“ (Pr. 1880, 1881, též o sobě); „Traktát podkomořího Vaňka Valečovského proti panování kněžskému“ (Zp. 1881); „O právních rukopisech města Brna“ (ČČM. 1882, též o sobě); „Nová kapitola díla Všeherdova“ (ve Sborníku dějepisných prací bývalých žáků V. V. Tomka z r. 1888); „Jan z Gelnhausenu a staré městské knihy Jihlavské“ (ČČM. 1898); „O významu mistra Viktorina ze Všeherd v kulturních a právních dějinách českých“ (Pr. 1901).

4. *Komentáře k platným zákonům a návrhy na připadné jich změny a opravy:* „Zákony a nařízení u věcech obecného a pokračovacího školství“ (1. vyd. 1873, 2. vyd. 1878 a 3. vyd. 1886); „Zákon o společnostech k napomáhání živnosti a hospodářství“ (1874); „Zákony a nařízení ve věcech obecní a okresní samosprávy“ (1874, 2. díly); „Reorganisace zemské školní rady pro království České“ (1880, též něm.).

5. *Články historické, netýkající se právních dějin:* „Návrat emigrace české r. 1631“ (O. 1872 a 1873); „Několik listin Samuela Martinia z Dražova“ (ČČM. 1875); „Některé listy z r. 1622 a 1623“ (ČČM. 1875); „Traktáty bratrské o večeři a krvi Páně z r. 1335 až 1583“ (ČČM. 1883).

6. *Příspěvky k dějinám našeho probuzení a vůbec k nejnovějším českým dějinám kulturním:* „Vzájemné dopisy F. L. Čelakovského a Ladislava Staňka“ (ČČM. 1. 71 a 1872); „Z let probuzení“ (Ženská bibliothéka 1872); „Dr. Jos. Frič“ (O. 1876).

Jak z tohoto jen chvatnými rysy podaného přehledu literární činnosti Čelakovského vyplývá, jest neobvyčejně plodná a při tom vesměs práce cenné. — Vykonal tudíž oslanenec náš obrovský kus práce na poli domácích dějin právních a přejeme mu ještě mnoho let zdraví a duševní čilosti, aby mohl provést ještě velkolepé plány, které chová, ku prospěchu historické vědy právní a slávě českého národa, jehož literatuře vědecké spisy Čelakovského jsou a budou vždy trvalou chloubou.

† Jan Nep. Woldřich.

Dne 3. února 1906 zemřel na Král. Vinohradech c. k. dvorní rada a universitní professor Dr. Jan N. Woldřich. Úmrtím tím ztratila nejen „Společnost přátel starožitnosti českých“ vážného člena a český národ upřímného a vždy oddaného syna, ale i věda zdatného a zasloužilého pracovníka.

Dne 15. července 1834 v Zdíkově (okr. Vimperk) narozen, absolvoval Jan N. Woldřich gymnázium piaristů v Budějovicích a universitní studia ve Vídni. Po krátké působnosti v Prešově (na Slovensku), Štávnici a v Solnogradě jmenován byl r. 1861 professorem akademického gymnasia ve Vídni. Zabývaje se již po ukončení studia universitního vědeckými pracemi získal si Woldřich takové pověsti, že byl r. 1893 povolán za rádného profESSORA geologie a paleontologie na českou filosofickou fakultu v Praze, při níž zastával také r. 1899 úřad děkanský a r. 1900 proděkanský. Roku 1905 opustil stolici universitní, vstoupiv do výslužby; ale zachovávaje si do stáří neztenčenou pracovní sílu a vřelé nadšení pro vědu, nemínil tím skončiti svou činnost.

Nehledíme zde k velké řadě jeho prací z oboru geologie a paleontology, kterou zahajuje publikace „O uložení

pískovce Vídeňského lesa“, již r. 1859 uveřejněná a končí „Všeobecná geologie“, teprve krátce před smrtí dohotovená. Vyjímáme toliko z bohaté činnosti na poli archeologie i kém, že Jan N. Woldřich získal si zvláštních zásluh zkušením českého diluvia a popisováním a oceněním některých stanic (Sudslavice, Prachovské skály, Jenerálka atd, viz Věstník kr. č. spol. nauk 1883, II. tř. p. 288, 1887 II. tř. p. 615, Rozpravy Č. Akad. II. tř. 1900, Sitzungsber. d. k. Akad. d. Wiss. Wien, II. Cl., 1883. I. p. 1041, Jahrb. d. k. k. geol. Reichsanstalt 1887, Mitth. d. Anthr. Ges. in Wien XIX. p. 73 atd.), jakož i součinností při pokusech systematického roztrídení doby pravěké (viz Věstník kr. č. spol. nauk 1896 č. XI., Časopis spol. přítel starož. V. 1897, p. I. a 41).

Cenné jsou dále Woldřichovy výsledky zkoumání jihoceských mohaylat. zv. zpečených válů (četné články v Mitth. d. Anthr. Ges. in Wien, v „Pam. arch.“ a jinde).

Zvláštní péci věnoval Jan N. Woldřich podrobnému zjištění zvířeny jednotlivých nálezů a zvířeny předhistorických dob vůbec, vystihnoucí význam takového studia pro poznání životních poměrů v dobách dávno minulých; (srv. ku př. článek o „Zvířeně na hradišti Zkamenělém zámku u Hlinska“ ve Druhé zprávě Spol. př. star. česk., 1890) zejména známy jsou jeho práce o předhistorických plemenech psů, jimž přidružil novou rasu „Canis familiaris intermedius Woldř.“

Se zálibou pěstoval Woldřich též somatologickou a anthropologii; v tom ohledu přispěl k poznání tělesných vlastností diluvialního člověka (Most, Sudslavice) a různých kraniologických typů pozdní doby slovanské (srv. zvláště nález sušický, Pam. archaeol. XII., 1882, p. 13).

Takřka třem generacím současně byla jeho činnost věnována: středním školám jeho učebnice zoologie a somatologie, vysokým školám jeho přednášky universitní a příruční kniha geologie, učeným společnostem jeho četné vědecké práce. I byloť proto Woldřichovo jméno v nejširších kruzích známo a ctěno.

Prof. Jan N. Woldřich získal si pro svou bodrou povahu úctu a důvěru všech, kteří s ním do styku přišli, pro svou činnost odbornou pak uznání nejširších vědeckých kruhů. Při tom zachoval po celou dobu své klikaté dráhy životní, která jej dlouho oddalovala od milené vlasti, věrnost svému národu. V letech 1889—1891 byl též politicky a sice jako český poslanec naříšské rádě činným. Jeho národní přesvědčení zračí se také v zápalu, kterým obhajoval názor o autochthonismu Slovanů v střední Evropě. —

Pro svou činnost učitelskou dostalo se J. N. Woldřichovi titulu dvorního rady; četné vědecké korporace ocenily jeho zásluhy, jmenujíce jej svým členem.

Zachovejme ho v čestné památce!

Prof. Dr. Jindř. Matiegka.

Dvě skleněných pohárů z XV. století.

Dr. F. X. Härlas.

Dvě sklenice (tab. I.) vzácného stáří, tuto vyobrazené, byly nalezeny při bourání domu 692-I. u Kamenné Panny (nároží Benediktinské a Rybné ulice), postavené ve výklenku zdiva, a darovány p. Jakubem Dubem, podnikatelem staveb, do sbírek měst. musea v Praze. Zvápenaté sklo pochází z 15. st., neodolalo násilnému poněkud vybavění ze svého úkrytu, a obě sklenice jsou slepeny ze zlomků, do musea odevzdaných. Tvar těchto štíhlých pohárů, vyzdobení jejich řadami bradavkovitých nálepek a skelná hmota poukazují na dávný jejich původ, jsou to nejstarší ukázky foukaného skla, ještě středověkého, které kdy v Praze byly objeveny. V době jejich vzniku byly skleněné nádoby považovány za drahocenné skvosty, za přepych v pravdě královský, a tím lze si vysvětliti pečlivé jejich uschování, neboť byly zazděny jako nějaký poklad. Dům u Kamenné Panny slul na počátku 15. století „u tváři“, pak „u hlavy“, bylať na něm z kamene tesaná hlava, která nyní též v Městském museu se nachází, a patřil před r. 1478 choti pana Jana ze Šelmberka a na Kosti, nejvyššího kancléře krále Českého, společně s její sestrou pannou Kateřinou ze Stráže. Název „u Kamenné Panny“ vysvětluje se pověstí o hrdé dceři bohatého sládka, jemuž v 16. století dům náležel. Byla krásná, bílé pleti, milovala pouze bílou barvu a v bílém šatě jen chodila. Zádný ženich neodvážil se požádati za její ruku, až jednou cizinec, vousův i vlasů i očí jako uhel černých, vlaský šlechtic conte Palavini z Milána, jenž na cestách přišel do Prahy a uslyšel o „kamenné panně“, směle se toho odvážil — a lásky její získal. Odvezl si sličnou Pražanku, která se takto svým zásadám zpronevěřila, do Italie.

Obyvatelé domu tedy příslušeli k stavům vznešeným, byli to páni, pak bohatí měšťané, a skleněné poháry v jejich majetku by nebyly nápadným zjevem. Kdo as pil víno z těchto sklenic, česká šlechtična nebo krásná dcera pražského měšťana? Nepřivezl švarný vlaský kavalír tato skla ze své vlasti? A klame-li nás pověst, vždy hovorná a v romantických zápletkách si libující, nejsou-li pak to staré české sklenice, osamělé exempláře, vzácnou náhodou na naši dobu zachované?

Zajisté zasluhují, aby se staly známějšími, neboť jejich provenience je od r. 1893, když se dům boural, nade všechnu pochybnost zjištěna, byly v Praze skorem po půl tisíciletí, a jestliže je dala zazdít paní kancléřová nebo pražský měšťenín, snad z pověry, jak s jinými nádobami bývalo, — vždy jsou zajímavé a v oddělení skla v Městském museu pravými kimelemi.

Prof. *Mikuláš Ivanovič Veselovskij:*

Domnělé »kamenné baby«.

Přeložil *Alois Kašpar.**)

Ještě před krátkým časem mohlo se souditi o „kamenných babách“, co a jak komu se líbilo; obšírná literatura o tomto předmětu obsahuje ohromné množství rozmanitých mínění o původu „kamenných bab“, často zcela nemožných, jako na př. že vznik těch soch souvisí s buddhismem, neb že jsou téhož rádu jako sochy řeckých nymph, nebo stejnородé se švýcarskými pierres aux dames, a pod. A tomu se můžeme tím více diviti, protože jmenované sochy mají zcela určité znaky, po kterých s jistotou mohou se shrnouti ve zvláštní samostatnou skupinu.

Ted se poměry změnily. Když se neočekávaně odkryly pomníky turecké v Mongolsku na břehu řeky Orchonu, mezi nimiž se našly též typické sochy „kamenných bab“, s nápisem balbal, není už možná pochybovat, že sochy podobné patří jen národům plemene tureckého a nikomu jinému. Ale divit se musíme, že, ačkoliv již prošlo 15 let od té doby, kdy tato otázka byla, jak se zdálo, rozluštěna ve smyslu pozitivním, tento učený objev, který měl pojednou rozluštít všechny naše pochybnosti o původu „kamenných bab“, vchází ve známost s velikými nesnázemi a ne zřídka potkává se s nedůvěrou.

Co toho příčinou? Odpověď není nesnadná: Staré chyby naše; zavlečeno v otázku o „kamenných babách“ mnoho cizího živlu, jenž otázku zatemňuje a jejž dosud nikdo nepokusil se vyložit.

Dotknou se zde nejdůležitějších omylů, s kterými se potkává ten, kdo se obírá touto otázkou, a vyslovím se o každém takovém omylu zvláště.

Zlatá baba.

V Sofijském prvním letopise pod rokem 1398 o smrti Štěpána Permského se praví: „že blahoslavený biskup Štěpán, člověk boží, žil mezi nevěrnými lidmi, neznajícími ani Boha, ani zákona a klanícími se modlám, ohni, i vodě i kamenu, i Zlaté babě, i čarodějníkům i kouzelníkům i dřevu“.¹⁾

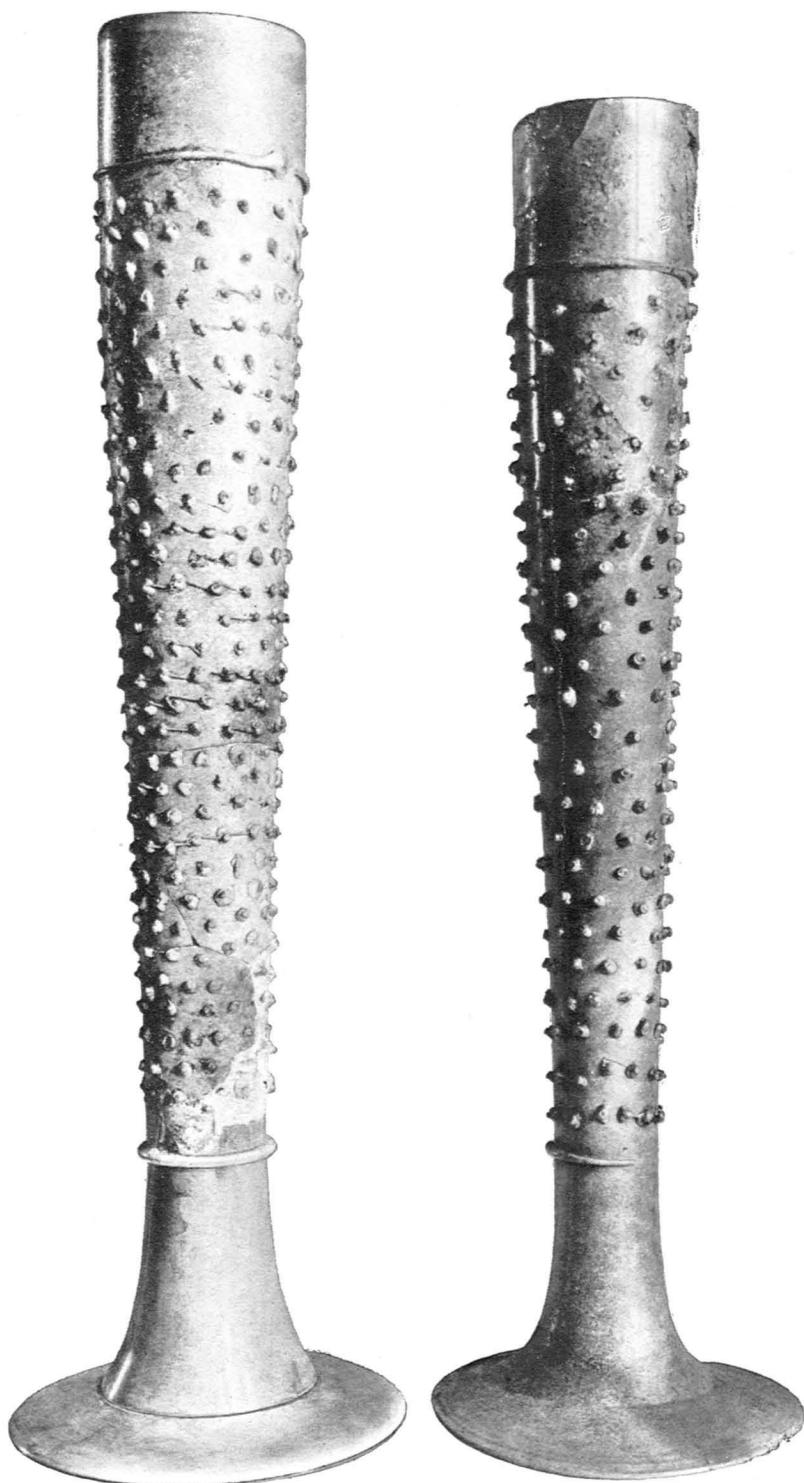
Hrabě A. S. Uvarov vřadil tuto modlu v počet kamenných bab²⁾, a po jeho mínění šli prostě badatelé pozdější. Rozebereme, jak dalece oprávněno toto mínění.

Zlatá baba byla v literatuře velmi známá: mnozí evropští cestovatelé, kteří navštívili Rusko v XVI. století, neb o něm psali, pokládali za svou povinnost zmínit se o Zlaté babě a shodují se

^{*}) Redakce poněkud zkrátila.

¹⁾ P. S. R. L. Díl V., str. 250.

²⁾ „Trudy“ prvního Archeologického sjezdu. Moskva 1871, str. 512.

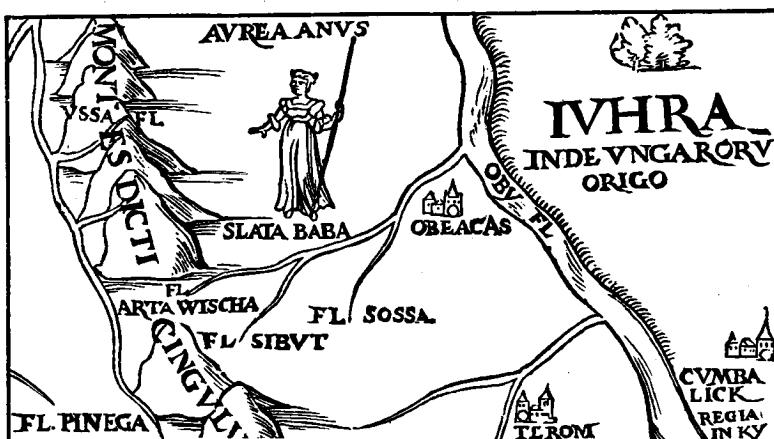

Tab. I. Dvě skleněných pohárů z XV. stol.

více nebo méně.³⁾ Začátek učinil polský letopisec Matěj Měchovský (1456—1523).

Jeho spis *Tractatus de duabus Sarmatiis, Asiana et Europiana* vydán byl r. 1517 (první díl) a r. 1518 (druhý); třetí díl nazván *Descriptio Sarmatarum Asiana et Europiana, et eorum quae in eis continentur, — r. 1521.* Vydání tohoto spisu bylo zvláště mnoho v XVI. věku, mimo jiná vyšlo německé r. 1518.⁴⁾

Měchovský v Rusku nebyl, sbíral pověsti jen od Rusů, jak se mu nahodili. V hlavě de *Moscovia* Měchovský píše: „... post terram Viatca nuncupatam in Scythiam penetrando, jacet magnum idolum Zlatobaba, quod interpretatum sonat aurea anus, seu ve-

Obr. 1.

tula, quod gentes vicinae colunt et venerantur, nec aliquis in proximo gradiens aut feras agitando et in venatione sectando vacuus et sine oblatione pertransit: quinimo si munus nobile deest, pellem aut saltem de veste extractum pilum in offertorium idolo projicit, et inclinando se cum reverentia pertransit.“

„Za zemí, která se zove Vjatkou, při vstupu do Skythie nalézá se veliká modla Zlatá baba, což značí v překladě zlatá baba neb stařena, kterou okolní národnové ctí a jí se klaní; nikdo z kolemjdoucích, kdo žene dobytek neb na hon jde za zvěří, neprojde mimo s prázdnýma rukama a bez darů; ano, nemá-li daru cenného, hází v oběť modle třeba kůži neb kousek vlny, vytržené z oděvu, a uctivě se pokloniv, jde mimo.“

³⁾ Zvláštním je to, že v XVII. stol. docela přestaly zmínky o Zlaté babě, ani „Kniga Bolšago Čertěža“ nic nevypravuje o této modle.

⁴⁾ Poloniae historiae corpus, Basileae, 1582. Tomus I. Matthiae a Michovia, De Sarmatia Asiana et Europa, p. 149.

Za Měchovským následoval Sigmund Herberstein (1486—1566), který byl dvakrát v Rusku (r. 1517 a 1526) a čerpal pro své zápisky o Moskevské zemi z ruského průvodce; napsal: Žlatá baba, id est Aurea anus, idolum est, ad Obi ostia, in provincia Obdora, in ulteriori ripa situm ... Narrant, seu, ut verius dicam, fabulantur, hoc idolum Auream anum statuam esse, in formam cujusdam anus, quae filium in gremio teneat; atque ibi jam denuo alterum cerni infantem, quem ejus nepotem esse ajunt. Preterea instrumenta quaedam ibi posuisse, quae perpetuum sonum in modum tubarum edant. Quod si ita est, equidem ventorum veherimenti et perpetuo in ea instrumenta flatu fieri puto.⁵⁾

„Zlatá baba“, t. j. zlatá stařena, je modla při ústí Obi, v Obdorské provincii, na levém břehu řeky ... Vypravují, neb lépe

Obr. 2.

řeknu bájí, že modla Zlatá baba je socha představující stařenu, která drží na klíně syna, a u něho opět se spatruje druhé dítě, prý její vnuk. Krom toho nalézají se prý tam nástroje, vydávající stálý zvuk, podobný zvuku trouby. V pravdě-li tak, soudím, že se to zajisté děje větry dujícími silně a stále do těch nástrojů⁶⁾

K latinskému textu Herbersteinových Zápisek o Moskovii (r. 1556) přiloženy jsou dvě mapy Moskovie a na obou nalézají se nákresy Zlaté baby, umístěné na levém břehu řeky Obi. (Obr. 1. a 2.)

Na mapě Jenkinsonově podpis: Zlata baba, id est aurea vetula ab Obdorianis et Jougorianis religiose colitur. Idolum hoc sacerdos consulit, quid ipsis faciendum, quove sit migrandum, ipsumque (dictu mirum) certa consulentibus dat responsa, certique euentus consequuntur.⁷⁾

⁵⁾ Rerum Moskoviticarum Commentarii Sigismundi Liberi Baronis in Herberstain. Basileae 1556, p. 82—83. Ruský překlad „Zapisok o Moskovii“ J. Anonimova, „Petrohrad 1866.“

⁶⁾ Vypravování Herbersteinovo opakoval Klement Adams, The Principal Navigations. By R. Hakluyt. Glasgow, 1903, p. 269.

⁷⁾ Early voyages and travels to Russia and Persia by Antony Jenkinson. Edited by E. Delmar Morgan and C. H. Coote. London, 1886, vol. I.

„Zlatá baba“, t. j. zlatá stařena, ctí se jako božstvo od Obdorců a Jugorců. Této modly ptá se kněz o radu, co dělati, neb kam se odebrati, a modla (ku podivu) dává tazatelům odpovědi, a ty se vskutku plní.“ Vyobrazení Zlaté baby na pravém břehu Obi jest na obr. 3.

Guagnini vypráví o této modle s větší podrobností: In hac Obdoriae regione, ad ostia Obbi fluvii, est quoddam antiquissimum idolum de lapide excisum, quod Moschovitis Zolota Baba, id est aurea anus dicitur. Est autem similitudo mulieris vetulae, infantem in gremio tenentis, et alterum juxta se infantem habentis, quem nepotem illius esse incolae dicunt. Hoc idolum ab Obdorianis Juhriscis et Vohuliscis, aliisque conterminis gentibus cultu

Obr. 3.

latriae veneratur, praestantissimasque et maximi precii pelles Zebelinas idolo offerunt, una cum reliquarum ferarum preciosis pellibus; cervos quoque selectiores ad sacrificium peragendum mactant, quorum sanguine os, oculos, et reliqua simulacri membra perungunt. Intestina autem cruda sacrificii devorant, et inter sacrificandum sacerdos idolum consulit, quid ipsis faciendum, quove migrandum sit. Ipsum autem (dictu mirum) certa consulentibus responsa dare, certosque rerum eventus praedicere solet. Dicuntur etiam in montibus vicinis huic idolo, sonitus boatusque quidam audiri, qui perpetuo sonitum in modum clangoris tubarum edunt. Hoc autem nihil aliud esse dicerem, nisi instrumenta quaedam illic

O této mapě a Zlaté babě viz Introduction p. CXIX—CXXX, a 105. Sám Jenkinson nic nemluví o Zlaté babě. Snímek z mapy Jenkinsonovy přiložen k dílu Antonína Possevina (Antonii Possevini Societatis Iesu Moscovia. Ejusdem novissima descriptio. Antverpiae, 1587), jenom vypuštěna slova: certique euentus consequuntur.

antiquitus posita, vel canales subterraneos, sic natura ipsa effectos,
qui ventorum perpetuo flatu sonum, boatumque et clangorem
continuo efficiunt.⁸⁾

(Pokračování.)

Ochrana českých památek uměleckých a krás přírodních.

Jan Emller.

(Předneseno ve členské schůzi Společnosti dne 24. března 1906.)

Prosím, abych směl hněd do prostřed důvodů.

Před několika lety četl jsem zprávu učitele na odborné zámečnické škole Václ. Němcce o osudech mříže od hrobu sv. Ivana ve sv. Janě pod Skalou, známém výletním místě u Berouna. Zpráva byla z let několika osmdesátých a podávala obraz, kam rozlétny se jednotlivé části překrásné umělecké mříže. Jedna byla zakoupena pro dekoraci „sklepu na Příkopě“ — nevím, je-li tam ještě — jiné díly rozebrány a použity tuším za vzorník pro jiné práce podobné. —

Ztráta originálu mříže z let o hrádku Ameriky je občas ještě předmětem veřejné pozornosti, zvláště v době poslední, kdy konány houževnaté pokusy, aby vypátráno bylo nynější její umístění a mohla pořízena být aspoň kopií na doplnění ohradní zdi nynějšího dispensáře, jež bez mříže je kusá. —

Chráničená hvězdná stály se rovněž nezvěstnými. Konservátor Herain tázal se ve Svetozoru již roku 1890, kam poděly se a zda budou znova umístěny na hvězdárně. Jde o doloží, po nichž zbyly jenom krásné kované nosné vidlice a jež byly sňaty při poslední opravě. Také Klub „Za Starou Prahu“ ptal se již dvakrát u instance po jejich osudu — bezvýsledně. A byla to přece umělecká práce, v tepané mědi, neobyčejně bizarních forem, a na vznosné věži hvězdárny vysoce dekorativního účinu, jak možno se ještě přesvědčiti na Morstadtově kresbě v majetku Umělecké Besedy. —

Z jednoho z posledních zasedání sněmu zemského krále, Českého jest asi ještě v dobré paměti řec poslance Dra Karla Pippicha se stížností na podivuhodnou renovátorskou práci na obraze v jednom z pražských klášterních chrámů. Šlo o starožitný obraz cechovní, na němž ze zvláštní štědrosti předáka onoho společenstva, jež převzalo stavovské starosti dávného cechu téhož řemesla, starší cechovní ve svých slohových krojích přemalovali na portréty členů představenstva novodobého společenstva. Nevím, smějí-li se renovace obrazů díti tímto směrem — a neměnilo by nic na zásadě věci, i byl-li přehmat zase napraven.

⁸⁾ Guagnini: Res polonicae. Francofurti, 1584, T. II, p. 205.

To, o čem jsem se zmínil, byly arci jen jednotlivé kusy umělecké výpravy větších architektonických celků, byly to, abych tak řekl, nippy, jež zdobí náš krásný interieur městský — také jsem nevypočetl všecky. Bylať ta výbava Prahy příliš bohatá a tak jsme ani nepozorovali, jak se z ní mnoho ztrácí. Kde jsou dnes kašny, nepostrádatelné, oživující ozdoba každého pravého náměstí, kde tolik ostatních mřeží proslulé pražské kované práce, kde všecka ostatní dekorace Prahy? Kam zmizela tolikerá klepátka nejbohatšího baroka, kam poděly se obrazy z kartuší, kovaná ramena votivních lamp z pod obrazů svatých, kdo dovolil odnésti bez náhrady charakteru města a bez deposice ve sbírkách sošky Doloros, Immaculat a tolikerých světců s nároží našich domů?

Tepřve přirovnání, oč Praha dnes je ve věcech své výzdoby chudší proti starému stavu, který jsme ještě znali anebo na obrazech zahledli, teprve to objeví v celé velikosti všecky hříchy soukromého vlastnictví anebo soukromé disposice nad majetkem obecnosti, jímž esthetika měst a krásy starobylosti jest v první řadě.

Soukromé ohledy čistě hmotné ničí více, než by se věřilo. Připomenu ještě prostá fakta: Před ne zcela třemi roky mluvil jsem v západních Čechách s majitelem cihelny. Ptal jsem se po hojnosti nálezů v jich hlíně. Připustil, že najde se tu a tam něco, „ale já,“ doložil, „nic neohlášuji, musil bych tam přestat pracovat, až přijde komise, — práce by stála, a to nejdě.“

A to se děje u nálezů praehistoricích, které věrnou i soukromou péčí, již od dávných let a snad nejdříve ze všech památek jsou opatřeny — proti památkám drobného historického a stavebního umění, řekl bych skoro favorisovány! *

Důvod zde hledati jest ne v neznalosti věci a neprozumění — cihlář dobrě věděl, že věci mají důležitost a znal způsob, jímž by o nález se postaral — ale v absolutní vládě hmotného snažení, které v dnešním extrému nezná hranic a vyšších hledisek a které samo nemá a také nectí tradic. Jinak bychom na druhé straně nemohli chápati klidné a lehké loučení se dnešních lidí s něčím, co nese kus historie osoby, rodu, města, země, umění nebo kultury. — V prvním to platí zase o drobném umění. Není tomu dávno, co agent kterýs, Čech, z umělecké rodiny, pro firmu zahraničnou z jednoho ze krajů středočeských odvezl množství uměleckých předmětů, obrazů, soch a jiných věcí, aniž kdo mohl ještě tomu zabrániti anebo aspoň znalcem pro tutto zemí cokoli zachráni dát. — Bylo toho, jak mi sděleno, čtyry „fúry“ — fama crescit eundo — řekněme tedy čtyry vozíky, — ale i toho je dosti, povážime-li, že vše bylo adresováno přes Hamburk za moře. Nelze, dosti pochopiti, proč aspoň není dopřáno museím, znalcům a obchodníkům zdejším, aby mohly podobné věci především aspoň na bídnu být zdejším sbírkám, třeba za těchže ziskových podmínek.

Ale nechci se zabývati delšími reflexemi o věci. Stačí ona smutná fakta. Mizí nám drobné umění z domácností, hlavně z malých, mizí z domů a zmizelo už skoro z ulic . . .

Ale z těch už nejen to drobné a výstrojné — nemáme již ani stavební. Mluvím tu o starém. — Tu ,v této historii utrpení mučenníků starého stavebního umění pomíjím Prahu — jsou vám všem jistě známy boje, vítězství i porážky kultury. Těchto jistě bylo doposud daleko více — ale nechci jitřit staré rány a bouřit dávné boly a smutky . . .

Nejkrutější z nich, n a d z k á z o u K a r l o v y u l i c e — je ještě dosti čerstvý, aby stačil zatlačiti všecky ostatní. — To, velevážení pánové, však myslím, že strašná, zející ta rána přinesla přece dobrého, že objevila význam rázu, celistvého rázu ulic a města — a hlavně staré vlnité linie uliční. Nestačilo říkat a psát, že ne jednotlivé kostely, paláce a domy, brány a sochy, ale k a r a k t e r těch starých částí města v celku, s celou náladou a dopadem světla, to že je Praha a ostatní stará města. Nyní v Karlově ulici máme pádné argumentum ad oculos. Tedy n e , jednotlivé budovy — ale r á z m ē s t a , t o j e h o d n o t a j e h o a k r i t e r i o n e s t h e t i c k é .

A přece nikde po celých Čechách se toho nedbá. Naše města bez stínu litosti a odporu dají bořiti si celé čtvrti, aniž by si zaručila, že něco krásného přijde na místo nich, boří si brány, hradby a radnice, ničí náměstí.

V Itálii všude ještě dnes stojí prastará opevnění malých starodávných městeček a i Řím nechali obklopen zdí Aurelianova ze třetího století.

Z Německa připomínám na př. *Rothenburg*, který zachoval si docela neporušený pás svých hradeb s e v s e m i b r a n a m i . Nebylo se jich dotknuto od počátku 17. století, ačkoli samy jsou mnohem starší. A tak je netknuto celé město. Zmiňuji se o *Stralsundu*, který, ač má značný ruch obchodní jako frekventovaný přístav a přes rychlý vzrůst zachoval si pozoruhodnou část městských hradeb, jež rozmile vyhlížeji, místy porostly vínem a břečtanem. Nejinak i *Roztok* v Meklenbursku a také *Goslar*, jenž dovezl dobře posouditi a oceniti význam jejich malebnosti.

Není tu místa, abych zdržoval vás vypočítáváním jednotlivých měst, jež nedovolují mařiti malebný ráz svých ulic a náměstí, ani abych dotkl se zvláštní povahy osobitého svérázu k a ž d é h o z nich, — — *Quedlinburg*, *Halberstadt*, *Brunšvík*, *Hannover*, *Hildesheim* jsou jen částí té dlouhé řady konservovaných měst — ale na naše musím obrátiti aspoň z hruba pozornost.

P a r d u b i c e , ony krásné slavné Pardubice, jichž velikolepé náměstí v celku uvidíte ještě v Mikovcovi — daly si novou radnicí úchvatný ráz rynku porušiti docela. Teď snad nezachrání si ani Pernštýnský zámek. D o m a ž l i c e pro budovu obecního domu [rozbily si překrásný obraz zcela charakteristického nepo-

rušeného náměstí. I N y m b u r k zbořil si své pěkné, cihlové brány a dá-li si zbytek hradeb u kostela renovovati, nezachová asi malebnou jich část „na valech“ u ramene Labe. Má však ještě část starého náměstí a starou radnici. Je čas věnovati jim zřetel, aby všimla si ohromné ceny svého rázu i jiná jím velmi bohatá česká města Tábor, Kutná Hora, Německý Brod, Prachatice, Louny, Litomyšl, některá města pojizerská, dále i Beroun, Hradec Králové i Jindřichův a na Moravě na př. Třebíč. Ta řada není úplná. Každý jistě ze svého ji doplní, jakom i přísvědčí, že cesta přírůstku obyvatelstva a dopravy uvolňuje se skoro všude na útraty starozitnosti a starých budov, ačkoli lze prostě zjednat tytéž účinky založením nových čtvrtí.

A nejen v Praze, i zde u venkovských měst nutno znova opakovati, jako kardinální a základní požadavek a stěžejnou myšlenku rychle a mohutně vzrůstajícího hnuti po zachování historických a uměleckých památek, že přece ten svéráz stavební má velikou ethickou cenu. Pozorujeme, jak harmonickým je obraz starých obytných domů i veřejných budov; ačkoli pochází z různých dob a sloh je tak rozmanitý, jak to všecko je ladně slito. Nicméně, že ty obrazy města níčí se stále skoro už systematicky, v tom domnění, že postačí snad z a ch o v a t i t u k t e r o u j e d n o t l i v o u p a m á t k u , o jejíž umělecké ceně zpívají už vrabci na střechách po celém světě, a která pak v cizím okolí, do kterého se nehodí, živoří zbytek svého života. Jinde myslí, že ztráta sbořením způsobená se napraví zevnějšími úpravami po středověku, které arci na pozadí okolní podnikatelské banality úplně selhávají.

Nebo docela zase soudí, že své památce, třeba gotickému kostelu, pomohou k lepšímu dojmu uvolněním takovým, jemuž nebožtík Sitte dobré přezdíl „Freilegungswahn“, zbořením okolních budov, při čemž ale neostýchají se třeba zbavit kostel nebo jinou památku „patiny“, kterouž přece pokládati jest za důležitou součást dějin zjevu každého uměleckého díla. Při tak malém porozumění pro podmínky vzniku a tvůrcem zamýšleného dojmu budovy nelze se diviti, že i u budov tak vlivná role zachována privátnímu vlastnictví. Právě proto snad pokud jde o jednotlivé domy starozitné, nedostává se jim někdy vůbec ochrany — že soukromé vlastnictví je suverénním a nedovoluje vměšování se. — Na př. v Praze V e l e s l a v í n ú v d ú m , tak daleká památka, byl pod ochranou vlastnické disposice zbořen, ačkoli mám za to, že by v podobných případech a u takových budov byla na místě národní sbírka. — Vyhovující finanční nabídkou může být i nejvzácnější dům zkácen. Je ovšem neslycháno, že u nás není zákona, jenž by dával právo výkupu i proti soukromému vlastníku — ať vyvlastněním ať jiným způsobem. Toliko F r a n c i e — a zdá se, že i Německo chystá se toho následovati, — čl. 5. zák. z r. 1887 připouští pro umělecké

nebo historické památky v etříděné expropriaci, kdyby požadavky privátního vlastníka byly přílišné!

Ale mimo památky v městech — ničí se a ohrožuje také lidové stavitelství; venkov v tom podléhá městům, která udávají ton pro všecko nové, ať je pěkné nebo nedobré — a tak většinou všude převládá ústup karakteristické stavební formy před šablonou nájemných kastlí. —

Toto vše působilo konečně na jakýsi myšlenkový otřes ve prospěch zachování památek stavebních. Nejen státní organizace, také zákonodárství — ovšem jinde — učinilo ku prospěchu památek značné pokroky. V Prusku obdrželi konservátoři právo veta proti přestavbám a zbořením a velkovévodství Hessenské od roku 1902 může se pochlubit zákonem, velmi podrobným, k ochraně památek hlavně co do dozoru a zákazů. Zkrátka: proniká sociální myšlenka, že obecnost má nesporné právo na umělecké dědictví minulosti.

Ale dnes již myšlenka není omezena jen na produkty lidské práce — z těchže důvodů jako na ochranu památek pomýšlí se i na ochranu přírody.

Považme na př., jaké zhoubné následky mělo lámání čediče na vrchu a hradu Veliši u Jičína, odkud je štěrk všech silnic kraje! Kam dospěla tímže vykořisťováním Kunětická hora! Co bude ze Svatojanských proudu, až budou jednou síly jejich svedeny pod turbiny pro produkci elektrické síly pražských elektráren!

Co znamená stále rostoucí „rasírování“ keřů v našich sadech a ustavičné rozmnožování pěšin na úkor a odstranění přirozených trávníků a keřových skupin! Uvádíme jen tak namátkou — to, co nejvíce na snadě leží: Na jedné straně vykořisťování všech pokladů a sil přírodních průmyslovými závody všeho druhu, znásilňování krajiny úpravami řek a ostatních vodotoků, krásných údolí železnicemi, jež svými nevkusnými mosty kazí to, co samy nezkazily nutným mýtěním, a ničení všemi jinými nešetrnými, tolíko za prospěchem hmotným se nesoucími opatřeními, ať při tom z krásy a poesie zmaří se sebe více — na druhé straně umělé „zkrásňování“ přírody ze spekulace na cizinecký ruch — tedy svémocné ničení s v e r á z u, jenž jediný činí přírodu přírodou. Lomy požírají nám skaliny a zříceniny hradů, peřeje mění se na průmyslové zdroje síly — a co dotud a tím vším se nezkazilo, co nám v městech i v přírodě zbylo na rázu — zohavuje se r e k l a m o u po vzoru americkém v drzých rozměrech. Ačkoliv by stačil policejní zákaz, rozlézá se reklama i po krajinářské kráse, zdvojujíc ohavu, jakou jsou v obrazu krajiny a města továrny a jejich komíny — kteréžto, jak se zdá, přátele přírody tak urázejí, že v západní Evropě začíná hnútí za omezením továren s parními kotly na určité oblasti.

Je přirozeno, že i proti ochuzování přírody nutno zajmouti energicky odmítavé stanovisko. Bude nutno proti ničení podobnému působiti letáky, provolánimi a přednáškami. Stát má jistě právo, jako k omezením hygienického původu a sociálního rázu také k zakročení z hlediska krásna, tím spíše, že cit pro přírodu a její neporušenost, jakož i pro krajinnou lepost šíří se a roste. Stát má jistě i povinost chrániť náš cit pro domov a jeho přírodu proti výstřelkům průmyslu a držemu nevkusu a zíštnosti jednotlivců. Zkrátka nutno proniknouti k názoru, že také estetické má svůj veliký význam pro obecné blaho. Někde přikročeno již i v tom k zákonodárství. Prusko vydalo 1902 zákon proti znešvaření krajinářsky vynikajících míst — hlavně reklamou. Zmíněný zákon hessenský běže značný zřetel k ochraně přírodních památek, ano vláda pořídila i seznam pozoruhodných a vzácných odrůd stromových, jež jest chrániti. Návrhy na udržování přírodních památek byly podány pruskému ministerstvu v obšírném pamětním spise (1904) Conwentzově, (o němž mnozí jistě jste četli v časopise „Krásá našeho domova“) referát z péra prof. Klímy.

Ochranci přírodních památek pojalo posléze také Rakousko v program studií. (Opakuji tu svůj referát s rovn. z r. 1904 v Nové Č. Revui.) Ministerstvo vyučování požádalo ve svých předběžných studiích z let 1902 a 1903 filosofickou fakultu vídeňské univerzity o dobrozdání v té otázce. Fakulta uznala, že snaha po ochraně památek přírodních spočívá ve významu z části dějinném (buď absolutním nebo přírodně dějinném nebo vztahujícím se k dějinám člověka), z části v estetickém. Fakulta dala podati pět rozličných dobrozdání, z nichž tři spojovala se v celek o památkách přírodně dějinných; dobrozdání professora Redlicha týkalo se přírodních útvary významných pro dějiny člověka, ať stojí v jačém koli vztahu k vývoji lidstva. Významem estetickým zabývalo se votum prof. Rieglia (zatím zmírelého, známého duchaplného obhájce protirekonstrukční theorie), který rozdělil přírodní útvary estetické ceny na ony, jež zálibnou formou a barvou lahodí smyslům, a na jiné, všeobecné hodnoty náladové, jež spočívá v potřebě moderního člověka, pokud možno každému přirozenému útvaru svérázné individuality dát vyžití, nerušenému násilným zasahováním lidské ruky. Fakulta doporučila i dále neomeziti se jen na předběžný soupis přírodních útvarů v Rakousku, pokud jsou ochrany hodny, nýbrž domáhati se zákonné ochrany aspoň u přírodních útvarů, které nejsou v majetku soukromém. Komise potom ministerstvem dosazená (ze členů učených společností a vynikajících odborníků) označila celou řadu ochrany potřebných památek přírodních. Zvláště hojný prý byl komisi dodaný seznam pamětihoných zvláštností botanických.

Na základě téhož popudu z ministerstva vyučování (jenž podnícen návrhem poslance G. Nowaka v říšské radě — r. 1901 —

za vynesení zákona k ochraně památek), požádána místodržitelstvím i Č. Akademie c. Františka Josefa o vyjádření, kterým památkám přírodním v Čechách mělo by se dostati zákonné ochrany. Akademie požádala o dobré zdání prof. dra Jana N. Woldřicha, jenž mimo útvary místodržitelství již známé, zvláště ještě ujmá se skály vyšehradské, Prachovských skal u Jičína, Hrubé Skály a přimlouvá se i za ochranu předhistorických hradišť. Od té doby věc u nás tuším spí.

Mezi nesčetnými spolkami a společky, které všecky se domnívají, že založeny byly z nejcitlivější potřeby, které však často jen proto vznikly, aby vyhověly „spolkářství“ několika jednotlivců, spotřebují se ohromné sumy peněz, které ničeho třeba nevykonají pro kulturu. A přece je absolutní „nedostatek těch organizačí, které by si vytkly cílem udržeti svéráz a kulturní dědictví země, chrániti před zkázou a zohavením domácí památky i krásy přírodní,“ a v tom je přece ohromná cena. Neboť národ, chce-li se jako národ rovnocenný representovati — musí prokázati svéráz své kultury anebo, že štěpy cizích kultur dovedl proměniti v nové domácí ušlechtile odrůdy. Jestliže tedy vzdáme se toho, abychom dbali své minulosti, jejich památek a původnosti — ztratíme jednu z hlavních větví svého samostatného vývoje.

A proto, aby neubývalo těch složek, které tvoří přese všecko internacionální zprůmyslovění a zkomunikační (tovární komínky a elektr. dráhy jsou všude stejně) našich zemí přece jen svéráz naší národní bytosti — proto je d o b ř e v z c h o p i t i s e k z á c h r a n ě t o h o, c o s e j e s t ě d á, odhodlaným srazem všech, kdož nejsou lenivi a slepi, zvláště také i mládeže, aby se přivedila změna, zvrat v trestuhodné už apatii naší vůči sešablonění celého života.

Mělo by jít i o opatření velikých peněžných prostředků pro získávání a udržení ohrožených památek — zkrátka o povzbuzení interisu pro celý soubor otázek, dotýkajících se karakterovosti a estetiky našich měst, interisu všech, bez r o z d í l u s t r á n a klik, kterým nejvyšším je krása života — idealismus krásy a půvabu, který je modernímu člověku s kouskem srdce od lidské vlastní podstaty nerozlučitelným.

Co se tkne venkova, mimo opětné oživení a šetření krojů, třeba jest působiti k trvání a držení se lidových zvyků a slavností (myslím ony, kterým se u nás říká národopisné), návrat k l i d o v é m u u m ě n í a co nejvíce váží, k l i d o v é m u s t a v i t e l s t v í.

K tomu ovšem pojí se jako nutné praecedens vštípiti lidem odpor proti vtíráni se požitkaření a řekl bych — sešantánnění velkoměstského na venek a probuditi zase starý vnitřní život, hlavně za tím účelem, aby pocítili radost na vlastní tvorbě, činnosti a práci, na vlastním vnitřním úsudku. Nejvíce ovšem uplatňuje se takový úsudék a vkus v u m ě n í s t a v e b n í m, jehož produkt, dům, má býti osobitým výrazem života v něm.

Proto ovšem ale musí předpokladem pro tuto činnost být vše-možné zachovávání stávajících ještě objektů lidového a národního stavitelství a sice nejen jich j e d n o t l i v ý c h, nýbrž za současné péče o okolí, aby nebyly ubíjeny nevhodným sousedstvím nebo přilepkem, reklamou, výkladci a p. Podobně jako již některá města německá (na př. Hildesheim, Rothenburg) předpisy o stav. policii chrání pohledově a situačně město, měly by i na venku u některých vesnic být zachovány celé jejich části a pro nové stavby stanoveny jisté zásady, aby nebyla zapřena stavební povaha kraje. Na shromáždění lidového živlu stavitelského bibliograficky měla by být uspořádána publikace o s e l s k é m , s t a v i t e l s t v í — a musily by charakteristické jednotlivosti soupisem být zachovány.

Co se týče přírodních krás — připomínám, že dle zprávy Rudorffovy před nějakou dobou byly v Americe Rocky Mountains prohlášeny za národní sad, aby nesměl je zachvátiti tovární ani jiný průmysl — měly by veškeré krajinářsky významné kouty prohlášeny být za nedotknutelný majetek veřejnosti. Podobně i starý les, jednotlivý strom, rybník, vodopád, louka, porost, skalní partie měly by být chráněny, nejinak i jednotlivé zvláštní druhy zvířat i rostlin.

Pokud v posledních sedmi letech sleduji snahy po podobných opatřeních, nepříznivý poměr náš vůči cizině vyniká rok co rok více. Ojedinělé stesky zůstávají napořád marnými, i když propůjčí se jim za orgán žurnalistika; aby mohly být spojeny v silný jednotný projev obecný a v l i v n ý, k tomu jsou příliš „citové“ a „ideální“ pro ty, kdož mají anebo osobují si dosud dispoziční právo s estetikou světa. Proto musí snahy po ochraně toho, co tvoří citovou stránku zevního života, být takřka v poslední chvíli o r g a n i s o v á n y. Je nejvyšší čas na mohutný projev všech odborníků a interesovaných lidí dobré nebo činorodé vůle, jenž, mám za to, nejlépe, nejmohutněji a také jistě do budoucna nej-významněji by zazněl z e s j e z d u všech těch, j i m ž bud z povinnosti nebo ze záliby a prostého porozumění intelligenta n a s r d c i l e ž i o s u d y n a s i c h p a m á t e k.

Nelze jej omezit na odborníky — v našich poměrech byl by to rámcem úzký příliš — a často agilní, houževnatý neodborník, s p r a v ý m porozuměním, může v okrsku svém pro cíle myšlenky působit neskonale mnoho.

Zejména potud, pokud nemáme n o r e m t r e s t n í c h na ničení památek (Rothenburg na př., ve Falci, vypsal svým stavebním řádem na jednání proti kterémukoli z předpisů, jimiž Rothenburští chtějí chrániti stavební ráz svého starožitného města vedle pokuty i vězení až do 6 neděl), pokud i n v e n t a r i s a c e památek sama nejsouc provedena nemůže nám ani dáti dobrodiní zákonného v e t r í d ě n í (classement), kterému ve Francii dal popud romancier a historik Prosper Mérimée již r. 1840 a které není než úřední zjištění významu a hodnoty nějakého

předmětu se stanoviska historického nebo uměleckého názoru a zjištění této vlastnosti pro veškeru budoucnost.

Dle toho bylo by rozdělení programu sjezdového asi toto:

I. Co se týče památek praehistorických a vykopávek, jež, jak uvedeno, nejdéle těší se pozornosti a i péči, lze omezit se na snesení materiálu případů, které by v zákoně odůvodnily normu za úplným nemocením neohlášení nebo pozdního ohlášení nálezu.

II. Ochrana památek historických:

- a) zákonodárství soudobé jinde;
- b) zákony, jehož by bylo domáhati se u nás (po případě se se zřetelom k stávající nové osnově), nejspíše jako zemského a to co do
 - 1. ochrany nemovitých památek před zbořením i znešvařením vzhledem k okolí (zde stávající stav. řád jednak nevyhovuje, jednak po stránce praxe staveb. instancí naprosto volně i povrchně je vykládán);
 - 2. památek movitých a) zabráněním vývozu, b) státním (zemským) právem překupním; c) zákazem zcizení — u obou druhů se zřetelom k potížim vznikajícím z práv soukromého vlastníka.
- c) Snaha o říšský zákon na rozšíření vyvlastňovacího práva na případy, kdy jde o záchranu historické nebo umělecké památky.

S tím arci souvisí stanovení pojmu památky a jejího významu a dále

- d) závazná inventarisace v kritický soupis památek (velkolepý soupisový podnik České Akademie nemá povahu zákonného inventáře) a vedle toho
- e) větřidění jich (classement);
- f) (jako další integrující součást zákona) trestní normy pro vymykání se inventarisaci nebo pro přestoupení zákona ochranného.

(Zákonitou ochranou památek českých zaměstnával se i 1. ročník — 1893 — Čas. přát. starož. č.

Ochrana historických aspoň památek předpokládá ovšem

jistá ustanovení o předběžném vzdělání pro cíle vědomou ochranu památek, což předpokládá výdání illustrované rukou věti pro ochranu památek již, nehledě k nevelikým pokusům starším, nemáme.

III. Veliká a důležitá neodkladná otázka týkala by se rekonstrukce a hlavně přístavby památek architektonických, aby zjednala se jistá, duchu doby vyhovující base proti pokusům nepromyšlených a neorganických restaurací.

IV. L i d o v é u m ě n í.

1. Ochrana dochované l i d o v é a venkovské s t a v e b n í f o r m y; zachování stávajících dokladů.
2. Lidové umění na movitých předmětech.
3. Zvyky, obyčeje, kroje, slavnosti.

V. Památky přírodní:

1. ochrana krajinné krásy, čítaje v to zříceniny;
 2. ochrana zvířeny, rostlinstva a geologických zvláštností;
 3. samostatné zákonodárství (samostatné proto, že nezasahujíc z velké části do vlastnických práv, nenaráží ani nijak na toliké obtíže, jako u II. a bylo by snad lze i dříve ho dosíci).
-

Ze Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Sedmnáctá řádná valná schůze výroční byla konána 21. dubna 1906. Jednání neuchýlilo se od obvyklého pořadu, účastníků bylo 26, tedy tolik, kolik obyčejně bývá na valné schůzi. Starosta uvítav přítomné dal přečísti zápis o 16. valné schůzi; po návrhu p. mag. oficiala R. Lustiga nebylo čteno výročních zpráv za r. 1904, jež jednak byly schváleny minulou schůzí valnou, jednak jsou otištěny v „Časopise“ XIII. Veškerý výroční zprávy za r. 1905 byly jednomyslně schváleny v tom znění, jak zde jsou vytiskeny. Památce zesnulých členů byla vzdána čest povstáním. Starosta s pořádkem vzpomněl svého náměstka, p. měst. radního Václ. Brože, jehož péči jest děkovati, že sl. rada kr. hl. m. Prahy opětne poskytla podporu na vydávání díla „Staroměstský rynk v Praze“. Pan JUC. Jan Emmer projevil uznání za všechnu práci, kterouž pro Společnost vykonal jednatel A. B. Černý, starosta pak poděkoval členům výboru a dozorcům. Volných návrhů nebylo i příkročeno k volbám. Skrutatory byli pp. mag. oficial R. Lustig a zem. vrch. inženýr Václ. Steinz. Mezi skrutiniem rozhovoril se starosta o některých nynějších nálezech v Praze. Výsledek voleb byl téměř jednomyslný i zvolen výbor takto: starostou J. a n H e r a i n, měst. stav. archivář a c. k. konservator; náměstkem V á c l a v B r o ž, městský radní a maj. realit; pokladníkem Č e n ě k K u š t a, c. k. finanční komisař; prvým jednatelem A. B. Č e r n ý, druhým F r. D v o ř á k, redaktor „Fotografického Obzoru“; knihovníkem A n t . M a s á k, učitel v Karlíně; správcem sbírek J o s. A. J í r a, c. k. fin. účetní praktikant; zapisovatelem F r a n t. Z u m a n, c. k. fin. koncipient; předsedícím výboru A n t. L a b u ř k a, vrch. official Obchodní a živnostenské komory v Praze, Náhradníky zvoleni: J a n K o n r á d, úředník banky „Slavie“ v Praze. K a r e l C. N e u m a n n, inženýr-chemik; V á c l. r y t. P í s e c k ý, vrchní komisař c. k. státních drah a F r a n t. S a n d e r, architekt v Praze. Za dozorce spolkové byli zvoleni: A u g. M a l e c, úředník, F r a n t. R ú z h a, kníž. správce a V á c l. Š p a č e k, hlav. kníž. pokladník v Praze.

POKLADEK
Společnosti přátel staro-
za rok

Příjem.	Účet díla »Staro- městský rynek«		Účet Společ- nosti		Úhrn	
	K	h	K	h	K	h
Zůstatek z roku 1904 v hotovosti			658	97	658	97
Vklad u pošt. spořitelny			100	—	100	—
Odkaz Frant. Sklenáře v Krabčicích			400	—	400	—
Členské příspěvky			3592	82	3592	82
Předplatné	23	35			23	35
Dary	202	—	110	17	312	17
Za prodané publikace			655	16	655	16
Zemská podpora			1000	—	1000	—
Za legitimace			6	90	6	90
Úroky			42	01	42	01
Výlety a přednášky			194	30	194	30
			225	35	6760	33
					6985	68

V PRAZE, dne 31. prosince 1905.

Čeněk Kušta,
t. č. pokladník.

ZPRÁVA

žitnosti českých v Praze

1905.

Vydání.	Účet díla »Staro- městský rynek«		Účet Společ- nosti		Úhrn	
	K	h	K	h	K	h
Knihtiskárna Aloisa Wiesnera za tisk a papír Za reprodukce »Unii« a za fotografie	320	33	2767	89	3088	22
Za tiskopisy a litografie pozvánek	87	27	811	20	898	47
Honorář za články v »Časopise« roč. XIII.			251	79	251	79
Poštovné, známky novinářské i listovní, vý- lohy expediční			225	—	225	—
Honorář administrativní	12		409	49	421	49
Nájemné z místnosti K 154 —, ze skříní K 40 —			720	—	720	—
Za knihy a vazby			194	—	194	—
Novoročné, dary a cestovné			15	—	15	—
Manip. poplatek pošt. spořitelny			72	70	72	70
Správní výlohy			82	64	82	64
Rozličná vydání			111	60	111	60
			15	75	15	75
Zůstatky na rok 1906:						
Vklad u pošt. spořitelny			100	—	100	—
Nevyplacený, ale knihovně zajištěný odkaz Fr. Sklenáře v Krabčicích			400	—	400	—
V hotovosti			389	02	389	02
	419	60	6566	08	6985	68

S veškerými doklady podrobně porovnali a zcela
správným shledali:

Jos. Trmař,

Aug. Małec,

Frant. Růžha,

dozorcové spolkoví.

Jednatelská zpráva o činnosti Společnosti v r. 1905. Činnost spolková šla v minulém roce cestou obvyklou. Bylo pracováno tak, jak bylo lze a z nezdaru i z neúspěchu na pracovníky vina nespadá. Na uskutečnění přemnogých úkolů, vytčených stanovami, jest potřebí nejen pracovníků neunavných, ale i času a peněz; obého v míře žadoucí Společnost nemá.

Úvádím jen věci podstatnější.

Rádná valná schůze 29. dubna 1904 schválila návrhy výboru na některé z měny stanov i byly opravené stanovy předloženy c. k. místodržitelství ku schválení; leč pro formální vadu byly vráceny a znova předloženy 14./XII. 1905 na osvědčení právní existence Společnosti. Nově upravený § 21. našich stanov dotýká se i Společnosti NMČ., kteréž jest děkovati za ochotné svolení v této příčině. Ve zvoleném výboru i dozorstvu na r. 1905 nastaly změny. Předsídící výboru p. architekt Jan Skorkovský byl povolán za professoara na státní prům. školu do Plzně i povolán místo něho do výboru vrch. oficiál Obch. a živn. komory p. Ant. Labuťka; na místo zvěčnělého dozorce p. J. K. Khopa povolán velkoobchodník p. Jos. Trmal. Zástupcem Společnosti v Soupisné komisi kr. hl. m. Prahy jmenoval výbor na další 3 roky p. prof. a architekta Rich. Klenku z Vlastimilu.

Po léta již jest na valné schůzi podávána zpráva o sběru muzejní statistiky, kterýmž úkolem Společnost pověřil sjezd kutnohorský r. 1898. Žel, že podněs není lze předložiti věci hotové; přes všecko úsilí není dosud získáno všeho potřebného materiálu. Nevidouc konce žádala Společnost (12./X. 1905) c. k. místodržitelství za dovolení, aby vše chybíci směla si opasati z úředních listin, leč vyřízení nedošlo. Na dotaz mus. spolku »Včely Čáslavské« v příčině nového sjezdu bylo odpověděno, že nevidí se nám svolání jeho žadoucím dotud, dokud usnesení prvého sjezdu nebudou uskutečněna. Okresní památkovou komisi při Prům. museu pro vých. Čechy v Chrudimi žádali jsme (č. 52, 13./II. 1905) za blížší zprávy o osudu náhrobku Beneše z Kocurova v Trhové Kamenici; hodlali jsme zakročiti, ale nedostali jsme odpovědi. Mor. mus. společnost v Brně upozornili jsme k zprávě »Hlasu z Hané« ze dne 19./VII. 1905, o nálezu starožitném při stavbě silnice v Pavlovicích u Vyškova; taktéž jsme upozornili Měst. museum v Praze na nálezy (hlavně středověké keramiky) při bourání nárožního domu Perštýna a Martinské ul. Klubu »Za starou Prahu« vyslovili jsme úplný souhlas se »Zasláncem« v příčině zachování staré židovské radnice v Praze, otištěným v »Národních listech« 12./III. 1905. Na zprávu ozavězení archivu z pražské mincovny do Vídni dožádali jsme za zakročení p. prof. Dra Jar. Čelakovského jako konzervátora. Obdrževše sdělení, že hrozí nebezpečí kostelu sv. Kříže v Písku i že valně jest zkaženo hradisko na Tetíně, vyžádali jsme si zevruba dobrá zdání tří odborníků. V příčině kostela shodují se v tom, že stavba není ani stará, ani cenná i že má jen skrovný význam místní; konečně nebezpečí ani nehrozí. Hradisko na Tetíně již po dlouhou řadu let jest ničeno; bylo shledáno, že vskutku značně jest ohroženo. Učiněny náležité kroky, aby zkáza bylo zabráněno, ale není vhodno o těchto opatřeních se rozepisovati. Pronikla zpráva, že jest ohrožen i starý ráz náměstí v Pardubicích i že má být porušeno okolí Zelené brány tamže. Věc pobídla nás k vyšetření podstaty i není lze popřít, že nebezpečí tu jest, ale zjednané zprávy opravňují k naději, že stane se vše, aby zkáza, nebude-li lze čeliti ji, byla aspoň zmirněna. Pan O. B. v Karl. Varech nabídl ku koupi německou biblí, nevzácnou, i odkázán na tamní městské museum. Nabídka pí S. na Smíchově (staré hodiny s hracím strojem) doporučena Uměl. prům. museu v Praze; pí H. na Vinohradech pak doporučeno, aby nabízený starý obraz předložila Krasoumné jednotě.

Bыlo vždy vyhověno i žádostem jednotlivců a korporaci za rozličné pokyny a rady.

Bylo naléháno, aby Společnost NMČ. se zřením k vědeckým i populárním listům odborným upustila od vydávání Věstníku NMČ. Naše Společnost k této žádosti nepřipojila se z důvodu, jednak že není oprávněna zasahovati do věci strany druhé, jednak že tu nejde o časopis nový, nýbrž o sloučení dvou publikací již vycházejících.

Schůze členské s přednáškami byly tři. Dne 4. března přednášel náměstek starostův p. Václ. Brož: »Kde v Praze bydlel Tycho Brahe?«, 21. října podal zapisovatel p. Fr. Zuman překlad přednášky Jiřího Dehia, professora na universitě štrassburkské: »Ochrana a zachovávání památek. Přednáška vznitila potěšitelný zájem i bude se svolením auktorovým otištěna v »Časopise« 1906.

Památnou zůstane přednáška milého přítele našeho, p. prof. Jos. Braniše, kterouž učinil 7. prosince v malé dvoraně na Žofíně, obrav si thema: »Středověké stavitelské památky jižních Čech. Úspěch byl skvělý, návštěva pak značná tak, že místnost nedostačovala; byloč účastníků přes 300. Přednáška byla provázena světlými obrazy; za jich obstarání i promítání vřelého díku zaslouží si pp.: red. Frant. Dvořák, c. k. místodrž. účetní official Fr. Mrskoš, assistant Pražské ob. plynárny Em. Waněček a inženýr téže plynárny J. Jarolím. Jest mi nemálym potěšením prohlásiti, že p. prof. Braniš slíbil pokračovati v přednášce na podzim 1906.

Poučné výlety byly čtyry. První 21. května na Tetín a do Berouna, kdež za věcný a obširný výklad vděčíme starostovi, p. Janu Herainovi, členu p. Em. Hojkovi v Berouně za přátelský průvod po památnostech místních a vdp. Janu Brožovi, faráři na Tetíně, za upřímné přijetí. Ve dnech 10–12. června již po třetí byl nám při jihočeských výpravách průvod em p. prof. Jos. Braniš. Cílem našim byl hrad Helfenburk, Bavorov, Prachatic a Husinec; zde v rodném domku Mistrově na památku položili jsme kytku trnovou se stuhami a nápisy. Tento výlet bude náležeti k těm, na něž zapomenout není lze; plynny a poutavý výklad p. prof. Braniše, cenné památky stavitelské a krásy přírodní utkvějí v duši. Překapeni způsobila nám česká menšina prachatická; tu uvítali nás zástupcové okresního zastupitelstva, Sokola, České besedy, dam. odboru Ú. M. Š. a míst. odboru N. J. P., v jichž středu zažili jsme utěšených chvil. Neméně srdečně vítali nás v Husinci zástupcové měst. rady, měst. tajemník p. B. Kaninský, zástupcové Sokola a mís. odboru N. J. P. Strádajice časem, chtěli jsme uniknouti veškeré pozornosti, ale nezdalo se nám. Za vřelé přijetí všem platí srdečný nás dík. Osvědčený znatel památek pojizerských p. prof. Frant. Bareš ochotně provázal nás i vykládal při výletu dne 16. července na zříceniny hradu Michalovic, do Malé Boleslaví a k návštěvě znamenitého kostelíka ve Vinci. Výletem na hrad Křivoklát dne 10. září, kde opětne vykládal starosta, p. Jan Herain, byly ukončeny naše vycházky. Byl uchystán i velkonoční výlet do Krakova, leč odložen na dobu jinou; tehdy v Haliči řádila epidemie a některé pokyny nedošly v čas. Zapisovateli p. Fr. Žumanovi budiž dík za to, že také loni některé naše pozvánky výletní ozdoboval vhodnými ilustracemi.

Panu prof. Dru J. V. Šimákovovi srdečně děkujeme za obezretné řízení svého »Časopisu«, jehož XIII. ročník přimyká se přesně k působnosti naší.

S radostí byly členstvem i odborníky přijaty obě samostatné přílohy: Branišova monografie Svaté Koruny a Masákovy Pečeti české, moravské i slezské. V obou přílohách bude pokračováno.

Bylo očekávati, že přílohy přivábí Společnosti hojně nových členů, ale dostavilo se trpké zklamání. Na občasnou zprávu v denních listech přihlásilo se členů skrovň. Bylo rozesláno několik set oběžníků agitačních a 1. čísla »Časopisu« ukázkou české intelligenci v Č. Budějovicích a všemu katol. kněžstvu v budějovické diecési; o výsledku jest lépe pomlčeti, aby snad někdo z těch, kdož vyzvání naše zamítl, nezarděl se, čta náhodou tuto zprávu. S úspěchem ovšem neminulo se úsilí některých pp. členů o získání členů nových. Za to vřelý dík přijmětež P. T. pp.: osvědčení přátele naší, adjunkt Václ. Schmidta a pokladník Jan Sokol v cukrovaru zvoleněveském, vrch. revisor bušť. dráhy Jan Bulz v Praze, c. k. fin. rada Jindř. Tschackert v Plzni, dílovedoucí továrny Ed. Sirový v Praze, měst. lékař MUDr. Frant. Šimek v Č. Brodě a c. k. berní official Jos. Hubáček na Kr. Vinohradech. Chceme doufat, že příklad těchto pp. členů bude následováno.

Členů měla Společnost r. 1905 úhrnem 1291; z těch bylo: zakládající 4,

příznivců 29 (z nich za r. 1905 dosud nezaplatili 4), členů přispívajících 244 (nezapl. 35), činných 1014 (nezaplato 256).

Úmrtím pozbyla Společnost zase řadu přátel, z nichž mnozí byli s námi po řadu let. Vzpomínáme předčasně zesnulého sládka Josefa K. Khopa, dozorce spolkového, nejen upřímného člena svého ale i muže srdce ryzího, který bez okázalosti štědře podporoval strádající. Ovdovělé choti projevena soustrast; na poslední cestě doprovodili zesnulého jménem Společnosti starosta s pokladníkem a zapisovatelem. V roce 1905 zemřeli také tito P. T. členové: c. k. prof. Jan R. Demel v Praze, lékárník Fr. Digrin v Bělé u Bezděze, advokát JUDr. Jan Figar v Chrudimi, stavitele Karel Hartig v Praze, vdp. farář a spisovatel Václ. Honejsek v Praze, pokladníkové Měst. pojišťovny v Praze Karel Horčice a Jan Hruška, revisor buš. dráhy František Markovič v Praze, továrník Václ. Rychlík v Chrudimi, architekt Gustav Sámal v Praze, knihovník kláštera minoritů P. Karel Št. Vodička v Českém Krumlově, obv. lékař MUDr. August Voldřich ve Vtelné a obch. příručí R. Zuber na Žižkově. Budíž všem země lehká!

Listy projevili jsme soustrast Jihoslov. akademii v Záhřebě nad úmrtím mecenáše, biskupa Jana Jiřího Strossmayera, pak Král. české společnosti nauk, Historickému spolku, České akademii a radě kr. hl. m. Prahy nad úmrtím V. V. Tomkovým. Redakci České Politiky byla vyslovena soustrast nad skonem chefredaktora Ludvíka Bratršovského, který, ač nečlen, zprávám ze Společnosti vždy ochotně místa popírával.

Pisemně pozdravili jsme pana nejvyššího maršálka krále Českého J. J. Jiřího knížete z Lobkowicz při 70. narozeninách, Spolek architektů a inženýrů v krále Českém při oslavě 40letého trvání a Společnost přátel starosti. Buděc v Zakolenech nad dokonanou opravou kostela na Budči; pozdravné telegramy zaslali jsme k otevření Městského muzea v Rokycanech, Musejnímu spolku v Pardubicích k slavnosti 25letého trvání, archæol. sboru »Vocel« a městské radě na Horách Kutných k obnově a novému vysvěcení chtámu sv. Barbory.

Počet příznivců, pamatujičích na Společnost peněžitými příspěvkyní, není velký a nejen se nemění, ale klesá. K vytvrzalým náleží staroslován sněm království Českého, udileje Společnosti opětnou podporu K 1000—; všechně sluší tu vzpomenouti nejvyššího maršálka krále Českého J. J. Jiřího knížete z Lobkowicz za vzácnou přízeň, projevovanou Společnosti v této příčině. Slavnou Občanskou záložnu v Karlíně rádi uvádíme jako příznivkyní od vzniku Společnosti i děkujeme ji srdečně za dar K 50— r. 1905. Dobrovolnou daní národní pamatuji Společnosti sl. okresní zastupitelstva v Novém Městě nad Met. a na Kr. Vinohradech po K 20—, v Českém Brodě, v Kouřimi a sl. Spolkový cukrovar podřipský v Roudnici po K 10—.

Jest zmíniti se ještě o publikacích Společnosti; v minulém roce byl prodej jich celkem nepatrný. Dříve než dostaví se osudné výročí 21. června, budou české spolky znova upozorneny k »Popravě na Starom. rynku r. 1621«, jež skýtá spolehlivý materiál k přednáškám. Na podporu literatury odborné bylo zakoupeno od klubu »Za starou Prahu« 20 ex. publikace Dra. L. Jeřábka »Malá Strana a problém jejího upravení«, od České besedy v Prachaticích 20 ex. Slámová »Obrazu města Prachatic«, kteréž spisy jsou členům prodávány se značnou slevou.

Díla »Staroměstský rynk v Praze« vyšel seš. 8; všechně budíž vypomenuto. sl. rady kr. hl. m. Prahy za opětnou podporu 400 K na vydávání díla. První díl tohoto díla bude skončen v polovici r. 1906 i jest oprávněna naděje, že díl II., zabírající historii jednotlivých domů na rynku, bude vydáván rychleji.

Denním listům pražským: Národním Listům, České Politice, Politik, Hlasu Národa, Času, Čechu a Pražským novinám děkujeme za otiskování zpráv o Společnosti. Čím menší je kruh přátel Společnosti, tím vřelejšího dílni zaslouží si všichni, kdož prospěli jí jakkoliv.

Práce naše valné jest stížena nedostatkem vhodné a stálé místnosti v dosavadních místnostech v býv. záložně sv.-Václavské nájemci často se střídají a nemají již místnosti dřívějších, jichž jsme používali. Práce byla tam dříve nesnadná, teď však je nemožna — a na vlastní vhodnou místnost při pražských poměrech nájemných není lze ani pomýšleti. Táž nesnáz jest

i u pořádání schůzí členských, kdy nutno vždy předem ohlíjeti se po vhodné místnosti. Věc tato, zdánlivě nepatrná, ale společná snad všem příbuzným spolkům, dusí všecku práci; zlepšení lze očekávat teprve, bude-li zdvojnásoben kruh našich členů a tím zjednán i větší důchod Společnosti.

Jen za součinnosti všechno členstva snažno a bez obětí ocitne se Společnost na půdě pevné, která ji bude spolehlivou oporou k vykonání vytčených důležitých úkolů. Budí snahou všech, aby skromné toto přání brzy stalo se skutkem!

V Praze, dne 31 prosince 1905.

Jednatel: A. B. Černý.

Zpráva správce sbírek za r. 1905. Sbírky byly v minulém roce rozhojeny velmi skrovně. Přibylo darem: Tištěná zakládací listina pražské zastavárny, vydaná Marií Terezii ve Vídni 4. září 1747. — Rukopis: Cedule měřičné polní důchodův J. M. C. panství brandýsského (nad Labem), vztahující se k počtu sv.-jakubskému z r. 1643. Obé daroval p. Ant. Labecký, vrch. oficial Obch. a živn. komory v Praze. — Železná ostruha z hradu Bezděze. — Listiny: „Před uroz a stat. rytíře p. Jak. Bohusl. Lysandera z Ehrenfeldu, J. M. C. panství pardubského . . . hejtmana ponížená a slzavá žádost . . . zarmoucených sousedů městečka Dašic z r. 1679“ (bez data). — „Jich milostem . . . panu presidentu a pp. radám . . . komory České . . . pokorná a neponíženější žádost . . . zarmoucených ubohých sousedů městečka Dašic z r. 1679“ (bez data). — „. . . panu presidentu, pp. vicepresidentu, pp. radám . . . slavné komory v králov. Českém . . . prosebný memorial . . . purkmistra, konšelův, starších obecních i celé obce městyse Dašic z r. 1679“ (bez data). V prvé listině oznamují, že „v tomto roce přítomném 1679, 4. febr., mezi 11. a 12. h. německou“ oheň „jest vzešel a při tom dvacet a jeden dům . . . a rathaus s vízkou, hodinami a cimbálem . . . v zkázu přišel“ a žádají za dříví k stavbě z lesu J. M. C. Druhá listina téhož obsahuje žádost, aby se jim „J. M. C. ouroky, jakož i kontribucí . . . milostivě pasírovala“, podává i jiné zajímavé žaloby do příhody, „když nešťastný pád na Malou Stranu od Königsmarka učiněn byl“. Třetí listinou oznamují, že žádané dříví sice obdrželi, ale že je musí zaplatiti a proto poníženě žádají a t. d. — Německá listina . . . ex commissione in materia fundationum Pragae die 6. nov. 1776“, na poslední straně s českým výpočtem „interesů“, což „actum v zámku Pardubickém dne 31. novembri 1776“. — Koncept: „Jejich a t. d. v té největší ponížené pokoře k nohám padající prosí . . . (datum v Dašicích 10. Aug. 1792). — Tiskopis (vyplněný) o prodeji pole mezi obcí Dašickou a Jiřím Hynštem ml. (datum 20. máje r. 1795). — Totéž mezi obcí Dašickou a Václavem Hinštem (datum 8. Apr. 1797). — Komorní městečko Dašice dne 16. Aprile 1792 nově zvolený úřad (soupis nově zvolených členů obec. zastupitelstva). — Listina podobná s nadpisem: „Městečko Dašice I. P. 1753. dne 30. Oktobris, vykonaná renovati, vzácný magistrát a jinši povinnosti obojí v následujícím způsobu.“ — Ozdobně psaná listina, v levo se slovy „Městečko Dašice . . . k magistrátu a k jinším povinnostem následující osoby zvolené jsou“ (dat. 20. Febr. 1775) — v pravo slova: „Posudek vykonán dne 24. januarii 1782 . . . jsou zvoleny pro obecní řád následující osoby.“ Listiny tyto daroval podepsaný správce sbírek. — Zakoupeny byly 4 hry karet z let 1837 a 1838; pořízeny tři otisky ze stříbrného pečeťidla minoritů z r. 1592, jež jest majetkem p. c. k. fin. rady K. Buchtely v Praze. Pečeť jest vyobrazena v „Časopisu“ XIII., 107.

Při stálém střídání se nájemců restaurace v býv. záložně sv. václavské, kde Společnost má místnost najatu, byla sbírková skříň bez našeho vědomí vynesená, několikrát přenešena a konečně postavena na nevhodné místo v sále. Část sbírek v bednách a koších byla snesena do sklepa, zde složena a uzavřena. Věci tu byly sice v bezpečí, ale nepříhodnost obou míst a stálé střídání personálu hostinského zabraňovalo všem pracem tak, že nebylo lze ani vybrati předmětů, již dříve určených rozličným museím.

V Praze, 31. prosince 1905.

M. U. C. Jos. Jíra,
t. č. správce sbírek.

Zpráva o knihovně Společnosti za r. 1905. Ve výroční zprávě za r. 1903 projevil jsem uspokojení nad tím, že naše knihovna z místnosti velice nevlidné, vlhké a tmavé, v zadní části domu v Řetězové ul. dostala se do způsobilé místnosti ve dvoraně téhož domu. Než tento stav dlouho nepotrval. Hostinští se tu rychle střídali a nový nájemce, nájavor místnosti méně, bez okolků a bez oznamení knihovnu naši přestěhoval; překážela prý mu v dosavadních místnostech. Tak octla se knihovna Společnosti bez mého vědomí na ulici! Ze 3 skříní, kde knihy jsou uloženy, jedna ještě na chodbě k výčepu, kde značně trpí prachem, dvě pak jsou v úzké siji za hostinskými místnostmi, s kamennou podlahou, ve vzdachu vlhkém a stuchlém. Knihovně nastala tím doba ze všech předešlých nejhorská. Jest vskutku úzko vejít do takové „knihovny“, nerci-li pracovati tu! Ve skříních byla z nedostatku místa uložena i sbírka pečetí, jichž sádrové otisky byly podepsaný nucen zahránit přenešením do svého bytu. Nezbývá než jak nejdříve vyhledati jiné místo pro cenné knihy Společnosti, tak horlivě po 16 let strádané. Ptáme-li se po rozhojení knihovny, byl minulý rok stejnometrný s předešlým. Ubytek děl, darovaných členy, vyrovnaná se velkým počtem cenných spisů, získaných výměnou. Darem dostala knihovna od velesl. z e m s k é h o v ý b o r u k r á l. Č e s k é h o „Codex diplomaticus et epistolaris regni Boh.“ I., I., „Monumenta vaticana“ V., 2., „Archiv český“ XXII., XXIII., od Muzea královského „Zprávu“ za r. 1904. Král. česká společnost náuk vyměnuje sice se Společností publikace, ale tuto výměnu bohatě přeplácí; za minulý rok věnovala 7 cenných spisů. Od Podřipského muzea v Roudnicku obdržela Společnost darem „Podřipský musejník“, od Uměleckého průmusea v Praze, Průmusea pro východní Čechy v Chrudimi, od městských muzeí v Hradci Králové, Soběslavi, Táboře a Muzea společnosti pro královské humboldtské v Humpolci výroční zprávy. Akademie umějetnosti v Krakově darovala pokračování svých nákladných publikací: „Lud. bialoruzki“, „Zbiór wiadomości do anthropologii krajowej“, „Materiały antropologiczno-archeologiczne“ a „Sprawozdania komisy do badania historyi sztuki w Polsce“. Dále darovali knihovně P. T. pánonová a korporace: měst. rada ve Volyni „Dějiny města Volyně“ od Fr. Teplého, prof. Alois Kašpar Izvestija tavríčeskoy učenoj archivnoj komissii“ (11 čísel); J. U. Dr. Jan Pohl, advokát ve Zbíroze, svou „Kroniku města Radnic“; Jindř. Waitzman, knihař a ozdobník v Praze, „Pamětní spis na oslavu 300letého trvání společenstva knihařů a ozdobníků v Praze“.

Všem upřímným dárcům budí vřelý dík! Koupena byla díla: Jiřího B. Dehia „Denkmalschutz und Denkmalpflege“ a Strzigovského „Dom von Aachen“.

Výměnou obdržela knihovna jako v letech předešlých 24 časopisy, jmenované již ve zprávách dřívějších; nově byly získány: „Čáslavský kraj“, „Staré i nové zvěsti ze Soběslavě a okolí“, „Chrudimsko a Nasavrci“ díl II., „Krása našeho domova“, „Učenyja zapiski Imper. kazanskago universita“, „Izvestija Musejskogo društva za Krajsko“ od roč. XIV., a od p. Procházky, učitele v Blažovicích, jeho díla „Starobylé nálezy na Moravě“ a „Starobylé náhrobky na Vyškovsku“.

Proti 588 spisům o 1144 svazcích r. 1904 má knihovna ted 606 spisů o 1204 svazcích.

Clenům byly půjčeny 23 svazky. Jest litovati, že členové neužívají knihovny tak, jak by toho zasluhovala její vnitřní cena. Omluviti to lze jedině nedostatkem hmotných prostředků Společnosti, jež dosud řádné místnosti pro knihovnu opatřiti nemohla. V tom bohdá brzy stane se náprava!

V Praze, dne 31. prosince 1905.

Ant. Masák,
t. č. knihovník.

Nebudiž přehlédnuto!

Časopis Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze vychází čtyřkrát v roce a jest dáván všem p. t. pp. členům zdarma. Vydání každého čísla bude vždy oznámeno v čelnějších časopisech denních. Nedojdeli číslo, budíž reklamováno nejdéle do týdne po vydání čísla nejbližšího u jednateli A. B. Černého v Praze, I., na Perštýně, č. 6 n. Na reklamace později došlě nelze mít zřetele, iže však koupiti jednotlivá čísla, pokud jsou na skladě, po 1 K. Reklamace nebuděte ani zalepeny, ani frankovány.

Činný člen Společnosti platí 3 K, člen přispívající 4 K, příznivec Společnosti 10 K nejméně ročně. Při zaslání členského příspěvku poštou nutno vždy připojiti o 6 h více na poplatek, který jest v Praze stanoven za doručení poukázky. Zakládající člen platí jednou pro vždy 100 K. Na zásilku Časopisu mimo Rakousko nutno připlatiti ročně 60 h. Kdež z p. t. členů přeje si legitimaci, račíz zaslati pokladníkovi 30 h, a bude mu zaslána. Legitimace platí pouze rok. Veškery příspěvky členské i dobrovolné dary přijímá pokladník Č. Kušta, c. k. fin. komisař v Praze-III., Ulice k mostu, číslo 6. Dopisy týkající se Společnosti, jakož i dary do sbírek přijímá jednatel Ant. B. Černý v Praze, I., na Perštýně, č. 6 nové, I. poschodi.

Všichni pp. členové mohou odebírat Památky archaeologické, vydávané sl. Archaeologickým sborem, za snížené předplatné 6 K ročně, poštou 6 K 60 h. Taktéž možno za cenu sníženou obdržeti dřívější ročníky, pokud nejsou rozebrány. Předplatné na ně budíž zasláno přímo do expedice Matice České v Praze, Václavské nám., kteráž s ochotou zašle seznam i cenu dřívějších ročníků.

Za levnější cenu mohou pp. členové odebírat dílo Kl. Čermáka „Mince království Českého za panování rodu Habsburského od r. 1526“. Dosud vyšlo 6 sešitů: sešit I. v plné ceně K 3— sešit II. až IV., každý K 5—, sešit V. až X., každý K 6— Branišovy „Dějiny umění středověkého v Čechách“. Plná cena K 6·60. Ceny snížené pro pp. členy oznámi jednatel A. B. Černý.

Stanovy Společnosti dostává každý z p. t. členů zdarma.

Za sníženou cenu mohou p. t. členové obdržeti práce Adámkovy: „Paměti o školách v okrese hlineckém“ za K 2·40 místo K 3·80; „Historickou a politickou mapu okresu hlineckého“ za 24 h. Poštou vždy o 30 h více. Objednávky po předchozím zaplacení vyřizuje JUDr. K. V. Adámek v Hlinsku v Čechách.

Dílo „Keltové a Němci či Slované?“ (Příspěvek ku řešení dávného sporu o národní příslušnosti nejstarších historických obyvatel Čech a Moravy.) mohou P. T. členové koupiti u Ph. C. Pavla Papáčka, odb. učitele v Nuslích u Prahy, za 2 K 20 h.

Nebudiž přehlédnuto!

První výroční zpráva Společnosti za správní rok 1889 — úplně rozebrána. Druhá zpráva Společnosti, vyd. v květnu 1890. — úplně rozebrána.

Rozpravy Společnosti. (Zpráv sv. III.) V Praze, 1892. Obsah: Dr.

J. Matiegka: Zbzanské pohřbiště. — Soukup Jan: Hlemýždi v lebkách a kostech. — Pecenka Adolf: Románský kostel v Mohelnici. (S vyobrazením.) — Herain Jan: Založení Nového Města Pražského Karlem IV. — J. V. Šimák: Rodiny šlechtické i erbovní v Mladé Boleslavě. — Vluka Josef: Starostino vypravování mladším o dřívějších sirkách a modách — Koštál Josef: Slunce, měsíc a hvězdy v podání prostonárodním. — Soukup Jan: O zazdívání lidí do staveb. — Dr. Máchal Hanuš: Příspěvky bájeslovné. — Adámek K. V.: O muzeích krajinských a o statistice muzejní. — Různé zprávy. Cena K 1'60, pro členy Společnosti K 0'80, poštou 90 h.

Výstava Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze v památném roce 1891. S 1 tabulkou světlotiskem. (Zcela rozebrána.)

Časopis Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze. Roč. I. (1893), až III. (1895), V. (1897), VI. (1898) a VII. (1899) jest zcela rozebrán. — Ročník IV. (1896), VIII. (1900), IX. (1901), X. (1902), XI. (1903), XII. (1904) a XIII. (1905) lze obdržetí úplný každý za K 4'—. Znaková příloha, vydaná při roč. II., jest vydána znova a stojí K 2'—.

Počátky předhistorického mistopisu země České. Napsal Ludv. Šnajdr. Cena 1 K 60 h, pro členy 1 K 20 h, poštou 1 K 30 h.

O přechodných dobách předhistorických. Podává J. N. Woldřich. (Zvláštní otisk z >Časopisu roč. V.) Cena 35 h s pošt. zásilkou.

Jenštejn, hrad a městečko. Napsal Cyrill Merhout. Se 3 vyobr. (Zvl. otisk z >Časopisu roč. VIII.) Cena 40 h, členům za 30 h, poštou o 5 h více. Kaple sv. Lazara na Novém Městě Pražském. Napsali Dr. Jos. Teige a Jan Herain. S půdorysem, plánem situacním, 7 obrazy v textu a 5 obr. příl. (Zvl. otisk z >Časopisu roč. VIII.) Cena 60 h, členům za 45 h, poštou 5 h více.

Jana Táborského z Klokočské Hory Zpráva o orloji Staroměstském. Podává Dr. Jos. Teige. S 1 obr. v textu a 5 obr. přílohami. (Zvl. otisk z >Časopisu roč. IX.) Cena 60 h, členům za 45 h, poštou o 5 h více.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716. Stručné dějiny s popisem soch podává Ant. Boh. Černý. Se 30 obrazy na 16 tabul. a 1 obrazem v textu. (Zvl. otisk z >Časopisu roč. X.) Cena 1 K 20 h, poštou 1 K 30.

Stížný list českých pánu ze dne 2. září 1415 proti upálení M. J. Husi. Zdařilá reprodukce světlotisková ve skutečné velikosti, s textem latinským a českým překladem na zvláštní příloze. Cena s pošt. zásilkou 3 K 60 h, pro členy 2 K 60 h.

Poprava na Staroměstském rynku v Praze 21. června r. 1621. Zprávu Pavla Skály ze Zhoře i jiné soudobé zprávy o popravě uveřejňuje Dr. Jos. Teige. S poznámkami Jana Heraina. S 15 obr. v textu a 5 obr. příl. Cena 1 K 20 h, pro členy 90 h, poštou o 10 h, doporučeně o 35 h více.

Ze Staré Prahy, I.: 0 Vyšehradě starém i novějším. Vykopané zbytky románské kaple sv. Vavřince na Vyšehradě. Napsal Jan Herain. S 5 obr. příl. a 14 obrazy v textu. (Zvláštní otisk z >Časopisu roč. XI.) Cena 60 h, poštou 70 h; pro členy 45 h, poštou 55 h.

Ze staré Prahy, II.: Bronzová fontána v králi. zahrádě na hradě Pražském. (Se 3 příl. a 2 obrazy). Brána Pisecká či Bruská na Majé Straně v Praze. (Se 3 příl. a 5. obr.) Napsal Jan Herain. (Zvl. otisk z >Časopisu roč. XII.) Cena 60 h, poštou 70 h; členům za 45 h, poštou za 55 h.

Při objednávkách, jež přijímá pokladník Čeněk Kušta, c. k. fin. komisař, v Praze III., Ulice k mostu č. 6. n., vyžadujeme si vždy obnosu napřed poštovní poukázkou. Dobírkou neb na úvěr nelze zasílati.

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, knihtiskáře České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. — Papír ze skladu České společnosti pro obchod a průmysl papírnický G. Wiesner, Duffek a spol. v Praze.